

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra českého jazyka a literatury
Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň základní školy
Kombinace: český jazyk – německý jazyk

Reportážní povídky Oty Pavla
Ota Pavel's short stories in a reportage style
Die Reportagekurzgeschichten von Ota Pavel

Diplomová práce: 05-FP-KCL- 021

Autor:
Lenka Seidlová

Podpis:

Adresa:
Pomněnková 437
541 02, Trutnov

Vedoucí práce: PhDr. Eva Štědroňová, CSc.

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
84	19 239	26	0	39	0

V Liberci dne: 14. 5. 2007

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne:

Lenka Seidlová

Poděkování:

Děkuji Phdr. Evě Štědroňové, CSc. za veškerou pomoc a odborné rady při vypracovávání a dokončení této práce. Děkuji také svým sportovně založeným přátelům, kteří mi radili s horolezeckým názvoslovím, a všem, kteří jakýmkoliv způsobem přispěli ke zdárnému dokončení této diplomové práce.

Resumé:

Cílem této diplomové práce je celková charakteristika reportážních povídek Oty Pavla na základě jejich textové analýzy. První část práce zařazuje sportovní tvorbu tohoto autora do kontextu sportovní literatury české provenience. Následuje charakteristika literárních žánrů povídky a reportáže a na jejich bázi jsou stanoveny určující znaky hybridního žánru reportážní povídky. Třetí část je věnována tematickému rozboru a textové analýze výrazových prostředků, které jsou pro jednotlivé žánry typické. V závěru práce je umístěno srovnání tří reportážních povídek v časopisecké a knižní verzi a pokus o vytvoření slovníkového hesla reportážní povídky.

Zusammenfassung:

Das Ziel dieser Diplomarbeit liegt in der Gesamtcharakteristik der Reportageerzählungen von Ota Pavel durch eine Analyse seiner Texte. Der erste Teil der Arbeit ordnet die Sportschöpfung von diesen Autoren in den Sportliteraturkontext der tschechischen Provenienz ein. Es folgt die Charakteristik der Literaturgenres anhand Kurzgeschichten und Reportagen und auf ihrer Basis werden die bestimmenden Zeichen des Hybridgenres von der Reportagekurzgeschichte bestimmt. Der dritte Teil ist der thematischen Zerlegung und der Textanalyse der Ausdrucksmittel gewidmet, die für die einzelnen Genres typisch sind. Am Schluss der Arbeit steht der Vergleich dreier Reportagekurzgeschichten in Zeitschrift- und Buchversion und der Versuch die Wörterbuchstichwort zu bilden.

Summary:

The target of the thesis is to generally outline Ota Pavel's stories in a reportage style based on a text analysis of the stories. The first part, which places Ota Pavel's sports works within the context of the sports literature of the Czech provenance is followed by descriptions of short story and reportage literary genres based on which features of the „short story in a reportage style“ hybrid genre are defined. The third part is focused on a subject analysis and a text study of expression means that are typical for each genre. In the end of the thesis there is a comparison of three short stories in periodical and book versions as well as an attempt to create a „short story in a reportage style“ lexical entry.

OBSAH:

1. ÚVOD	8
2. KRÁTKÝ ŽIVOTOPIS OTY PAVLA	9
2.1 Bibliografie:	10
3. OTA PAVEL V KONTEXTU ČESKÉ SPORTOVNÍ LITERATURY ...	11
3.1. Počátky české sportovní literatury.....	12
3.2. Sportovní literatura po první světové válce	14
3.2.1. Autoři kolem Lidových novin	14
3.3. Poválečná tvorba se sportovní tematikou	17
3.3.1. František Kožík.....	17
3.3.2. Dukla mezi mrakodrapy	18
3.3.3. Pohádka o Raškovi.....	20
3.3.4. Ostatní	20
3.4. Od šedesátých let po současnost.....	21
3.5. Sportovní noviny a časopisy	22
4. LITERÁRNÍ ŽÁNŘ POUŽITÝCH A REPORTÁŽE	23
4.1. Literární žánr	23
4.2. HYBRIDNOST	24
4.3. Povídka	24
4.3.1. Charakteristické rysy povídky	26
4.3.1.1. Rozsah	26
4.3.1.2. Fabule a syžet.....	27
4.3.1.3. Čas	31
4.3.1.4. Vypravěč.....	33
4.3.1.5. Subjektivizace	37
4.3.1.6. Jedna hlavní postava.....	37
4.3.1.7. Shrnutí	44
4.4. Reportáž	45
4.4.1. Pravda versus fikce	46
4.4.2. Autor reportáže	50
4.4.3. Portrét.....	50
4.4.4. Detail.....	51
4.4.5. Kompozice reportáže	53
4.4.6. Specifika sportovní reportáže	56
5. REPORTÁŽNÍ POUŽITÝCH	58
5.1. Tematika.....	58
5.2. Jazyková stránka.....	64
5.2.1. Syntaktické prostředky.....	65
5.2.2. Morfologické prostředky.....	68
5.2.3. Lexikální prostředky	70
5.2.4. Humor	73

5.2.5. Obecná čeština v reportážních povídkách.....	75
6. POROVNÁNÍ TŘÍ ČASOPISECKÝCH PŘEDLOH REPORTÁŽNÍCH POVÍDEK S KNIŽNÍ VERZÍ	77
7. POKUS O CELKOVOU CHARAKTERISTIKU REPORTÁŽNÍ POVÍDKY V PODOBĚ VYTVOŘENÍ SLOVNÍKOVÉHO HESLA	81
8. ZÁVĚR	82
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	83

1. Úvod

Oblast literární tvorby Oty Pavla, která je předmětem naší diplomové práce, představuje výjimečný jev v české literatuře 60. let jak volbou tematiky, tak jejím zpracováním. Reportážní povídky, kterým se budeme věnovat, jsou jedněmi z prvních literárních krůčků spisovatele známého především díky svým pozdějším autobiografickým povídkám vydaným v souborech *Jak jsem potkal ryby* a *Smrt krásných srnců*. Není však pochyb o tom, že k povídkovému mistrovství těchto sbírek dospěl Ota Pavel právě přes reportážní povídky.

Východiskem jsou pro nás tři sbírky reportážních povídek, které budeme podrobněji zkoumat, a sice *Plná bedna šampaňského*, *Pohár od Pánaboha* a *Syn celerového krále*. Pro analýzu byla vybrána druhá vydání těchto sbírek z nakladatelství Olympia, aby lépe vynikly rozdíly a úrovně reportážních a povídkových elementů v jednotlivých souborech. Tato druhá vydání jsou chudší o některé povídky, které autor pro jednotlivé sbírky přepracovával, stejně tak názvy některých z nich se od prvních vydání díky přepracování liší.

V naší práci se pokusíme poukázat na zvláštnosti těchto krátkých textů, které podle našeho názoru zcela neprávem stojí ve stínu obou slavnějších povídkových knih.

2. Krátký životopis Oty Pavla

„*Ted' si dávám trošku větší úkol, a to ten, že budu spisovatelem.
Co říkáš? Je velký.*“
(z dopisu Jiřímu z 22. 8. 1952)¹

V úvodu naší diplomové práce bychom chtěli zmínit několik nejdůležitějších biografických údajů Oty Pavla, protože se promítají do celého jeho díla včetně sportovní tvorby.

Ota Pavel se narodil 2. 7. 1930 v Praze v rodině židovského obchodního cestujícího Leo Poppera. Měl českou matku Hermínu, přesto za okupace nebyla situace rodiny nijak ulehčena. Otec s dvěma staršími bratry Hugem a Jiřím byli v letech 1943/44 posláni do transportu do koncentračního tábora a Ota zůstal s matkou sám. V té době už bydleli v Buštěhradu, kam se počátkem války s celou rodinou přestěhovali. Buštěhrad nebyl jediným koutem Čech, který Ota Pavel kromě Prahy poznal. Ve třicátých letech brávil Leo Popper celou rodinu na Křivoklátsko do okolí řeky Berounky, kde Ota Pavel získal svou neutuchající lásku k řece a rybaření, která se v různých obrazech vrací v každém jeho díle. V Branově pobývali u převozníka Karla Proška, který stejně jako Pavlův tatínek vystupuje v lyrických prózách *Smrt krásných srnců* a *Jak jsem potkal ryby*.

Po válce se Ota Pavel seznámil s Arnoštem Lustigem, který se poznal s jeho bratry při pobytu v Terezíně, a ten mu navrhl, aby začal pracovat jako sportovní redaktor Československého rozhlasu. S prací v rozhlase se Pavel rozešel v roce 1956. V letech 1951 – 1953 absolvoval prezenční vojenskou službu a po ní krátce publikoval v časopise *Stadion*. V roce 1957 přešel do redakce *Československého vojáka*, kde se mohl naplno věnovat svým reportážním povídkám, ale také podnikal mnoho služebních cest na velké sportovní události. Jednou z těch šťastných byla jeho účast na fotbalovém zájezdu reprezentačního družstva do Ameriky, ze které vznikla první velmi úspěšná knížka *Dukla mezi mrakodrapy*. Naopak nešťastným se mu stalo novinářské účinkování na olympijských hrách v Innsbrucku v roce 1964, kde naplno propukla jeho duševní nemoc. Maniodepresivní psychóza, jak zněla diagnóza, potom ovlivňovala celý krátký zbytek jeho života. Zemřel 31. 3. 1973.

---

¹ Pavel, Ota. *Z korespondence*. Praha: Primus 1990. s. 37

2.1 Bibliografie:

- *Hory a lidé*, 1964
- *Dukla mezi mrakodrapy*, 1964
- *Plná bedna šampaňského*, 1967
- *Cena vítězství*, 1968
- *Pohár od Pánaboha*, 1971
- *Smrt krásných srnců*, 1971
- *Syn celerového krále*, 1972

Soubory vydané posmrtně:

- *Jak jsem potkal ryby*, 1974
- *Pohádka o Raškovi*, 1974
- *Fialový poustevník*, 1977
- *Sedm deka zlata*, 1980
- *Veliký vodní tulák*, 1980
- *Zlatí úhoři*, 1985 + rozšířené vydání
- *Výstup na Eiger*, 1989
- *Mám rád tu řeku*, 1989
- *Jak šel táta Afrikou: Povídky*, 1994
- *Omyl a jiné povídky*, 1995
- *Olympijské hry a jiné povídky*, 1996

3. Ota Pavel v kontextu české sportovní literatury

„Ono psát o sportu je vděčné, protože se tím zaobírá hodně lidí.
Ale mé nejtajnější přání je – jestli budu zdrav – napsat o normálním životě.“
(O. P. z dopisu Bufákovi z 27. 3. 1967)²

V rámci literární produkce zaujímá literatura se sportovní tematikou široký záběr. Hodně autorů se věnovalo a věnuje tomuto atraktivnímu oboru, ale co se beletristické tvorby týče, ta jako by stála na pokraji zájmu spisovatelů. Přestože by se mohlo zdát, že právě pro svoji atraktivitu je sportovní próza literárním odvětvím z nejžádanějších, jen několika málo autorům se podařilo zapsat se svými díly trvanlivěji do povědomí čtenářů. V odděleních sportovní literatury stále vedou biografické nebo vzpomínkové knihy se závodníky nejruznějších sportovních odvětví, případně reportážní knihy vydané u příležitosti velkých sportovních akcí, v nichž jejich autoři zpětně reflektují průběhy závodů.

Ota Pavel sám díky své profesi sportovního novináře publikoval články o knižních povídkách a příbězích se sportovní tematikou, které v jeho době vycházely. Tak například Československý voják v roce 1958 zveřejnil Pavlovu recenzi na tři nově vydané knihy: *Spodní úder* Jana Mareše, *Kouzelné rukavice* Jaroslava Žáka a *Na škvárové dráze* Mirko Patáčka. Závěr článku, jehož cílem byla krátká reference o vyšlých knihách, se Ota Pavel vyjadřuje ke stavu české sportovní krásné literatury a podněcuje autory k tvorbě: *Tři knížečky jsou již za výklady, v kapsách a knihovničkách. Ale sportovci, kolem kterých se stále točím, mi řekli, abych vzkázal i dalším spisovatelům: Do toho! Deset! Deset! – A třeba i víc...*³ Nad tím, proč se sportovní beletrii nedaří tolik jako publicistice, se pozastavuje ve svém článku *V postavení mimo hru* i Miloš Kratochvíl: *...jeden faktor staví sportovní publicistiku nad beletrii – autentičnost... Asi proto se dnes pod hlavičkou sportovní beletrie vydávají hlavně biografie úspěšných sportovců...*⁴

Zrádnost výběru sportovní látky spočívá v její časové omezenosti. Zájem o takovou beletrii stojí a padá se slávou sportovců, o nichž pojednává. Za příklad

---

² Pavel, Ota. *Z korespondence*. Praha: Primus 1990, s. 71

³ Pavel, Ota. *Spisovatelé, do toho!*. Československý voják: 1958. č.25, s.19

⁴ Kratochvíl, Miloš. *V postavení mimo hru*. Tvorba (příloha KMEN): 1983. č. 8, s.4

může sloužit nesčetný počet biografí, povídek i románů o olympijském vítězi Emilu Zátopkovi. Bez ohledu na kvality jednotlivých děl už se najde jen málo jedinců, kteří sáhnou do knihovničky pro Kožíkova *Vítěze maratónského*, aby si připomněli slavnou helsinskou éru.

Vývoj sportovní literatury u nás ve značné míře souvisí s rozvojem sportu a tělesné kultury vůbec. Náměty a témata knih se často váží k vrcholné sportovní události, nebo, jak jsme už zmínili výše, k výjimečné sportovní osobnosti. S tím, jak stoupá nebo klesá obliba sportu, tak také stoupá nebo klesá obliba sportovních témat. V rámci historického vývoje se při pohledu na českou literaturu se sportovní tematikou dá najít několik velmi kvalitních děl, mezi nimiž tvorba Oty Pavla zaujímá přední místo – právě díky osobitému propojení složky publicistické a literární. Jeho povídky nejsou pouhými biografiemi sportovců, přestože jejich hlavními hrdiny jsou ve valné většině úspěšní atleti, fotbalisti, cyklisté, lyžaři a další, a zároveň je nelze označit za čistou reportáž, protože autorovo vypravěčské umění se stylu reportáže vzdaluje.

Cílem této části naší diplomové práce není provést úplný výčet všech děl, čerpajících svoje náměty ze sportu (takový objem snad ani není možné v jedné práci obsáhnout), pouze se pokusíme vyzdvihnout taková díla, která jsou nejvíce relevantní s ohledem na Pavlovu tvorbu, co se tematiky, stylu nebo literárního žánru týče.

3.1. Počátky české sportovní literatury

Počátky českého sportu a tělovýchovy (a tedy i sportovní literatury) lze prakticky zasadit až do 18. století. V průběhu Národního obrození a následně 19. století se začínala formovat tělovýchovná sdružení a spolky, organizovaný sport byl ale teprve v plenkách. Přesto začala vznikat první díla sportovní literatury – metodické příručky pro různá sportovní odvětví. Podmínkou pro vydání takových příruček bylo vytvoření českého sportovního názvosloví, na němž se velkou měrou podíleli významní čeští umělci a vědci, jako K. J. Erben, F. L. Čelakovský nebo J. E. Purkyně. Jednou z prvních českých metodických příruček byl *Tělocvik*

pro dívky (1862)⁵. Významnou osobností, která utvářela tělovýchovu v devatenáctém století, byl zakladatel sokolského hnutí dr. Miroslav Tyrš⁶, který se společně s Jindřichem Fügnerem zasadil o to, aby byla roku 1864 Tělocvičná jednota pražská pojmenována jako SOKOL⁷. Sport se tak definitivně stal součástí společenského života, a tím si vysloužil i místo v dobovém tisku a literární (z drtivé většiny ale odborné) tvorbě. Sám Tyrš vydával odborné statě (*Tělocvik v ohledu estetickém*, 1873; *Hod olympický*, 1868), dále vycházely tištěné záznamy z besed a první pedagogické příručky. Z konce devatenáctého století pocházejí také různé medailónky průkopníků všemožných sportovních odvětví u nás – např. ten Rösslera-Ořovského s názvem *Jan, hrabě z Harrachů* o zakladateli českého lyžování. V roce 1902 byl založen první český všesportovní týdeník *Sport a hry*, jehož šéfredaktorem byl první český sportovní novinář Vilém Heinz-Henry.⁸

*Jan Nepomuk hrabě Harrach*⁰⁰¹

⁵ Reitmayer, Ladislav. *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Praha: SPN 1978, s. 53

⁶ M. Tyrš byl uměleckým kritikem Osvěty, Světozoru a Národních listů, majitel, vydavatel i redaktor časopisu SOKOL, tvořil nové jazykové názvosloví (spolupracoval s Jungmannem)

⁷ časopis SOKOL byl významným činitelem při utváření a vývoji sportovních reportáží u nás, prakticky vytvořil její počátky, první moderní sportovní reportáž r. 1882 – *Veslařské závody univerzit anglických* o závodě osmiveslic Oxford – Cambridge (Pacina, Václav. *Sport v království českém*. Praha: MF 1986, s. 30)

⁸ Vilém Heinz Henry (1876-1946) – propagátor českého amatérského sportu (Reitmayer, Ladislav. *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Praha: SPN 1978, s. 88-89)

⁰⁰¹ zdroj obrázku: www.harrachov.cz

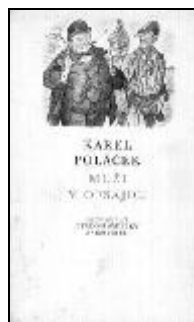
3.2. Sportovní literatura po první světové válce

Za první období pro sportovní literaturu zajímavější a plodnější považujeme desetiletí po první světové válce. Situace, která v tu dobu v Československu panovala, tomu vycházela vstříc. Vytvoření samostatného československého státu podpořilo široký rozmach sportovních činností, rozvíjely se i sporty dřív u nás neznámé a bylo založeno mnoho sportovních asociací. V roce 1924 se poprvé uskutečnily zimní olympijské hry a došlo k prudkému rozvoji sportu a tělesné kultury vůbec.

3.2.1. Autoři kolem Lidových novin

Jedním z nejvýznamnějších periodik prvních třiceti let devatenáctého století byly *Lidové noviny*. Publikovala v nich řada spisovatelů. Z okruhu autorů píšících pro *Lidové noviny* se jich několik věnovalo i sportovní literatuře – vždyť už samo prostředí novin je předurčeno k tomu, aby se v nich sportovní literatura obohacovala. Sportovní přílohy patřily a dodnes patří k jedné z nejoblíbenějších částí novin. V meziválečném období poutal pozornost spisovatelů především nově se rodící fenomén fotbalu. Na „fotbalovou“ prózu později svým způsobem navázal i Ota Pavel svou *Duklou mezi mrakodrapy*.

Mezi rozsáhlejšími formami sportovní beletrie o fotbale se největšího úspěchu u čtenářů dočkala díla dvou významných českých spisovatelů – próza Eduarda Basse *Klapzubova jedenáctka* (1922) a Poláčkův román *Muži v ofsajdu* (1931).

Přebaly knih *Klapzubova jedenáctka*⁰⁰² a *Muži v ofsajdu*⁰⁰³

⁰⁰² zdroj obrázku: <http://kod.pecinovsky.cz/images/21.jpg>

⁰⁰³ zdroj obrázku: <http://www.wallstreet.sk/antik/oba1y/88/20514-88.jpg>

Tato díla čerpala látku z jednoho z nejpůvodnějších sportů té doby, a přestože je od sebe dělí časové údobí jedenácti let, v mnohém jsou si podobná. Společné je jim humoristické naladění a nezdolný optimismus, stejně jako oslava českého člověka – téma, které je vlastní i Otovi Pavlovi a které se prolíná celým dílem všech tří autorů. Bass, Poláček a nakonec i Ota Pavel čerpali svoje náměty ze sportu, především ale psali o lidech. Otec Klapzuba se podobá spíš tatínkovi z pozdějších Pavlových povídek ze sbírek *Smrt krásných srnců* a *Jak jsem potkal ryby* než hrdinům jeho povídek sportovních.

Fotbalový humoristický román *Muži v ofsajdu* si zachovává všechny rysy poláčekovské prózy – komiku situační i jazykovou a především humorné postavičky, které jsou příznačné i pro další Poláčkovo dílo. Děj se odehrává v prostředí fotbalových klubů Slavie Praha a Viktorie Žižkov, sportovní prostředí je tu ale spíš jakousi kulisou, na jejímž pozadí nechává Poláček vyniknout jednotlivé charakterové rysy svých postav. Nadšený fanoušek Slávie, pan Načeradec, je tu vykreslený jako typ fanouška „kibice“, stejně tak *nesmrtelnost Viktoriky nedělá mužstvo Viktorie Žižkov, tu dělá teprve posedlá zaujatost Poláčkova Emany Habáská a jemu podobných*.⁹

Jednou z nejvýznamnějších osobností, která psala pro *Lidové noviny*, byl Karel Čapek a nemůžeme ho v práci nezmínit. Ani on se sportovní tematice ve svém díle nevyhnul, přestože je to samozřejmě pouze okrajová oblast jeho obsáhlé tvorby. Ve své knižní sbírce fejetonů *Jak se dělají noviny* věnuje Karel Čapek odstavec profesi, kterou velkou část svého života vykonával Ota Pavel – povolání sportovního redaktora. Podle Karla Čapka *sportovní redaktor krom své rubriky představuje v redakci element statečného optimismu, rytířství a vůbec mužných ctností; to už náleží k jeho povolání*.¹⁰ Kromě tohoto fejetonu je Pavlovi formou blízká také povídka *Rekord* z knihy *Povídky z jedné kapsy* nebo *Zázrak na hřišti*¹¹. Čapkovskému fejetonu se podobá první povídka Pavlovy sbírky Syn celerového krále – *Kolik má kuň chlupů*. I on se v ní osobitě vyjadřuje k novinářské profesi:

---

⁹ Červenka, Jan. *Žádostivi holomajzny, čili dělat kopat jen tak*. Zlatý Máj: 1969. č.9, s.593)

¹⁰ Čapek, Karel. *Jak se co dělá*. Praha: Československý spisovatel 1973, s. 24

¹¹ napsána roku 1936 (zařazena do výboru Bajky a podpovídky r. 1961)

Byl jsem tehdy začínající novinář, machrovsky řečeno žurnalista, odborně začátečník – elév.¹²

...Prostě novinář s legitimací a s číslem. Člověk, který mluví k tisícům lidí. Lidé to nepoznají, že jste začínající novinář. Na Západě se mnozí lidé dokonce novinářů bojí, protože mají velké prostředky a velkou moc, tady u nás je to menší.¹³

K výše zmiňovaným dílům lze v meziválečném období zmínit ještě Vančurovu povídku *F.C. Ball*¹⁴. Povídkám se sportovní tematikou se sem tam věnovalo a věnuje více autorů, většinou však jde jen o zanedbatelnou část jejich tvorby.

Zmíníme ještě soubor sportovních povídek, který sice vyšel až v roce 1956, ale prózy v něm sebrané jsou mnohem staršího data. Výbor uspořádal Adolf Branald, autor knihy *Dědeček automobil*, čerpající svou látku z motorismu. Už samotný název sbírky *Ofsajd a jiné povídky* naznačuje, který sport je v knížce sportem „numero uno“, a obsah to potvrzuje. Fotbalu se týká devět z jednadvaceti povídek, tedy bezmála polovina. Z tvorby výše zmíněných autorů zde našly své místo nejen kapitoly z Klapzubovy jedenáctky a Mužů v ofsajdu, ale také dvě povídky Karla Čapka¹⁵. Klapzubova jedenáctka nebyla jediným Bassovým počinem, při kterém se inspiroval sportovním prostředím. V Branaldově souboru nalezneme další fotbalovou povídku s názvem *Nová kariéra*, která ve skupině ostatních povídek vyniká především užitím velkého množství fotbalových slangových výrazů. Branaldova sbírka nahlíží na krátké formy sportovní tvorby z různých pohledů – od Haškových fejtonistických úvah nad smyslem a posláním sportu (*O sportu*) přes groteskní náhled Františka Gellnera, který se vysmívá sportovnímu zápolení jako určitému druhu bláznovství¹⁶, nostalgickou vzpomínku bývalého běžce v povídce Zdeňka Jirotky *Pravidla se změnila*, úsměvných zážitků z vlastního pokusu o sportování (Jaromír John – *Nejkrásnější*

---

¹² Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 5

¹³ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 6-7

¹⁴ vyšla r. 1922, později zařazena do knihy Dlouhý, Široký a Bystrozraký (1924)

¹⁵ Branald, Adolf. *Ofsajd a jiné sportovní povídky*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství 1956.

¹⁶ Branald, Adolf. *Ofsajd a jiné sportovní povídky*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství 1956, s. 183

sport) až k nadšenému laickému pohledu fanouška tatínka, který sleduje zápas svého syna (*Nová kariéra*).

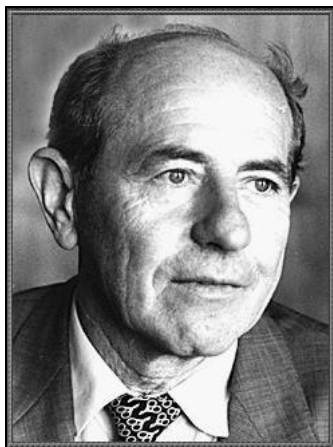
3.3. Poválečná tvorba se sportovní tematikou

Po druhé světové válce pokračoval v psaní knih o sportu v tomto ohledu velmi produktivní František Kožík.

3.3.1. František Kožík

Ve středu Kožíkova díla stojí životopisné romány, ve kterých se inspiroval osudy významných osobností československého kulturního života, a v tomto ohledu ani ty se sportovní tematikou netvoří výjimku. Jeho prvním románem, který uvedl etapu autorovy „sportovní“ tvorby, je *Vlajka vítězů* (1941)¹⁷.

Kožíkovo dílo se ale od ostatních románů (Basse, Poláčka,...) liší především tím, že klade důraz na osobnost sportovce, která stojí vždy ve středu pozornosti. (To bylo později směrodatným i pro Otu Pavla.) Taková je řada románů, které napsal o velkém českém sportovci Emilu Zátopkovi.

*Emil Zátopek*⁰⁰⁴

Jako první vyšlo *Vítězství vůle* (1949), následoval *Vítěz maratónský* (1952), který se věnuje především Zátopkově účasti na olympiádě v Helsinkách, zatímco o pět let později vydaný román *Na shledanou, Emile!* (1957) vypráví o Zátopkovi jako o obyčejném člověku a olympijské hry v Helsinkách začleňuje do děje jen jako krátkou kapitolu jeho života. Už z názvu vyplývá, že touto knihou se Kožík s Emilem Zátopkem ve svých knihách rozloučil. Výše zmiňovanému

¹⁷ Hrabák, Josef. *František Kožík*. Praha: ČS 1984, s. 67

⁰⁰⁴ zdroj obrázku: CD-ROM *Encyklopedie Diderot*.

románu předcházely ještě dvě Kožíkovy knihy o Zátopkovi – *Emil Zátopek vypravuje* (1956) a *Emil Zátopek ve fotografii* (1955). Autor Kožíkovy monografie Josef Hrabák považuje za nejpovedenější stručnou knihu *Emil Zátopek vypravuje*, ve které vyzdvihuje bezprostřední dojem z vlastního Zátopkova vypravování.¹⁸ O Emilovi Zátopkovi napsal hodně také Ota Pavel. Naším legendárním běžcem se nechal inspirovat ve svých povídkách *Jak to tenkrát běžel Zátopek* (1966)¹⁹ nebo v novinovém článku *Kde jsou noví Zátopkové?*²⁰ K doplnění výčtu Kožíkovy tvorby se sportovní tematikou bychom uvedli ještě román *Věvec vavřínový* (1987), líčící život Miroslava Tyrše, zakladatele Sokola, od dětství až po jeho tragickou smrt. Kožík využívá autentických dokumentů, cituje z Tyršových studií a článků, ale i dopisů či deníkových záznamů. Tragické smrti lyžařů Hanče a Vrbaty se románově věnují *Synové hor* (1954) a z automobilového prostředí čerpá román *Aleje míru* (1953).

3.3.2. Dukla mezi mrakodrapy

Východiskem naší diplomové práce jsou sbírky reportážních povídek Oty Pavla, nikoliv jeho román, proto se o jednom z jeho nejznámějších děl krátce zmíníme zde. *Dukla mezi mrakodrapy* (1964) byla první knížkou Oty Pavla vůbec a podle mnohých literárních kritiků si díky ní Ota Pavel vytvořil svoje spisovatelské renomé.

Ota Pavel (uprostřed) s družstvem Dukly v Americe⁰⁰⁵

¹⁸ Hrabák, Josef. *František Kožík*. Praha: ČS 1984, s. 95

¹⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977.

²⁰ *Československý voják*: 1957. č.10, s. 29-30

⁰⁰⁵ zdroj obrázku: www.reflex.cz

Námětem k **Dukle mezi mrakodrapy** byl zájezd fotbalového oddílu Dukly Praha do Ameriky, aby zde obhajoval prvenství v Americkém poháru, což podle Bohumila Svozila přispělo nemalou měrou k úspěšnému přijetí knihy²¹. Atraktivní téma i prostředí zpracoval Ota Pavel typicky po svém. Nesoustředil se na oslavu fotbalové reprezentace a nespokojil se s popisem úspěšného zájezdu. Autor se snažil co nejvíce přiblížit k hráčům a proniknout do hloubky dění. Stavebním kamenem **Dukly mezi mrakodrapy** nejsou popisy zápasů a „pozlátko“ slávy vrcholového sportu, ale všechno, co stojí za ní. Pavlova Dukla mezi mrakodrapy je jakýmsi obrazem Bassova Cirkusu Humberto ve sportovní literatuře. I Eduard Bass si za námět zvolil atraktivní prostředí ne proto, aby představil jeho výjimečnost, ale aby ukázal, že všechna podívaná, kterou divák sleduje, je výsledkem tvrdé dřiny.

Ota Pavel ve velké části románu sleduje osudy jednotlivých hráčů, ale i lékařů a trenérů, podává životní příběhy a epizody z jejich života, které formovaly jejich osobnosti až do současných dní. Ukazuje fotbalovou a vůbec sportovní námahu, která stojí za všemi velkými úspěchy. Podobné medailonky a krátké monografie vkládal Ota Pavel také do svých povídek v dalších sbírkách. Marie Uhlířová Otu Pavla ve svém článku nazvala psychologem a filosofem sportu²², protože uvažuje o sportu, o jeho poslání, smyslu a nevyřešených problémech.²³

Z **Dukly mezi mrakodrapy** přešly mnohé myšlenkové, obsahové i formální znaky do dalších Pavlových sportovních prací. Pokud vynecháme autorovo smýšlení a názor na sport obecně, jeho postoje ke sportovcům, podstatě fair play a přístup k fandovství, které se za celý jeho život nezměnily, můžeme v reportážních povídkách vystopovat především Pavlův typický vypravěčský postup, humor a nadsázku, s níž více či méně v jednotlivých sbírkách na sport nahlíží, stejně jako hluboké pochopení pro lidskou duši.

---

²¹ Ve své práci *V prostoru tvorby Oty Pavla (Próza obrazná i věcná*. Praha: Ústav pro českou literaturu 1995.) upozorňuje na dobový kontext, který vydání *Dukly* provázal – úspěchy československého fotbalu ostře sledované veřejností, absence podobných děl v soudobé literatuře a tím pádem i kritické srovnání s jinými díly podobného druhu.

²² Uhlířová, Marie. *Sportovní tematika v díle Oty Pavla*. Česká literatura: 1981. č. 2, s. 135

²³ Uhlířová, Marie. *Sportovní tematika v díle Oty Pavla*. Česká literatura: 1981. č. 2, tamtéž

Sport je důležitá věc, ale ne zas tak moc. Poznal jsem v posledních letech věci, které mají pro tento národ a pro lidi daleko větší důležitost. Je to například zdraví tohoto národa, nové bazény, hřiště, atd. (z dopisu Bufákovi z 27. 3. 1967)²⁴

3.3.3. Pohádka o Raškovi

Stejně jako *Duklu mezi mrakodrapy* zmiňujeme v této kapitole i druhé dílo Oty Pavla se sportovní tematikou, které se žánrovému zařazení reportážní povídky vymyká – jedná se o novelu *Pohádka o Raškovi*. Bezesporu i v této práci, kterou můžeme označit za jakýsi přechodný stupeň mezi *Duklou mezi mrakodrapy* a sbírkami reportážních povídek, nalezneme reportážní postupy, kterým se reportér Ota Pavel nevyhнул, ale volbou výrazových prostředků se novela posouvá (jak už z názvu vyplývá) do oblasti poetického obrazu úspěšného sportovce, jehož životní cesta je čtenáři podána jako pohádka. Stylizace životních faktů do polohy autorské pohádky zastiňuje reportážní věcnost autorskou beletrizací, proto se od reportážních povídek, jak je popisujeme v dalších kapitolách naší práce, odklání.

Jiří Raška⁰⁰⁶

3.3.4. Ostatní

K doplnění výčtu poválečné sportovní tvorby bychom vyzdvihli ještě dvě díla. První z nich, román *Dědeček automobil* (1955) Adolfa Branalda, čerpá svůj námět z motorismu a je řazeno ke knihám pro mládež. Druhým významným

²⁴ Pavel, Ota. *Z korespondence*. Praha: Primus 1990, s. 71

⁰⁰⁶ zdroj obrázku: <http://www.ctsa.cz/>

tvůrcem sportovní literatury je Jaroslav Žák, který proslul především svými romány ze studentského prostředí. Za jeho sportovní tvorbu uvedme např. pohádku *Kouzelné rukavice*.

3.4. Od šedesátých let po současnost

V šedesátých letech dominují sportovní literatuře jednoznačně sbírky reportážních povídek Oty Pavla. Některé povídky sesbírané do tří povídkových knih vyšly už dříve v časopisecké podobě v *Československém vojáku* nebo *Stadionu*. Několik krátkých próz z první sbírky *Plná bedna šampaňského* napsal Ota Pavel ještě před *Duklou mezi mrakodrapy*, jako by si „osahával“ jeviště, na němž rozehraje svůj největší sportovní koncert. Podrobnému rozboru jednotlivých sbírek se budeme věnovat dál v diplomové práci.

V roce 1955 byla uspořádána první celostátní spartakiáda, jejíž tradice pokračovala v šedesátých letech a dál a bez ohledu na ideologické myšlenky, které ji provázely, odstartovala tradici jiného druhu sportovní literatury – knihy vydávané k příležitostem velkých sportovních událostí. Beletristická tvorba tak výrazně ustoupila do pozadí a začaly vznikat ročenky, nespočetné biografie sportovců, vzpomínkové (*Bojovali sme v Chile*²⁵) a příležitostné knihy²⁶ – např. *Mistrovství světa v ledním hokeji '72*.²⁷ Jejich produkce dosáhla rozmachu především po revoluci 1989.

Na tradici sportovního novinářství v novodobých dějinách²⁸ České republiky navazují sportovní reportéři České televize. Z řady dokumentárních děl vystupuje publicistická tvorba Jaromíra Bosáka, specialisty na fotbalové zpravodajství, kterému knižně vyšlo několik beletristických knih z velkých turnajů, kde v podobě deníkových záznamů vzpomíná na vrcholné fotbalové

---

²⁵ Kršák, Pavol; Zagar, Bedrich. *Bojovali sme v Chile*. Bratislava: Mladé letá 1962.

²⁶ tím rozumíme knihy vydané k příležitosti určité sportovní akce (olympijské hry, mistrovství světa,...)

²⁷ *Mistrovství světa v ledním hokeji '72*. Praha: Olympia 1973.

²⁸ myšleno je období po revoluci v r. 1989 a především 2. polovina devadesátých let až do současnosti

události – *Jak jsem potkal šampiony: asijský deník*²⁹ nebo *Francouzský deník Jaromíra Bosáka*³⁰.

3.5. Sportovní noviny a časopisy

Do této části diplomové práce jsme také zahrnuli krátkou zmínku o sportovních periodikách u nás, protože Ota Pavel velkou část svého života pracoval jako sportovní novinář v několika sportovních časopisech. Nejstarším českým ryze sportovním časopisem je *Československý šach*, nezávislý časopis českých, moravských, slezských a slovenských šachistů, jenž začal vycházet v roce 1906.³¹

Dlouhou tradici má časopis *Stadion*, o kterém se zmiňujeme kvůli spojitosti s Otou Pavlem, který působil v jeho redakci do r. 1956. Časopis vychází dodnes pod názvem *Stadion & Championslife*. Druhým významným periodikem, kam v roce 1957 Ota Pavel přešel ze *Stadionu*, byl časopis *Československý voják*³², ve kterém zveřejňoval většinu svých reportážních povídek, sebraných později do příslušných povídkových sbírek.

Jediným současným celostátním deníkem zaměřeným na aktuální sportovní dění je deník *Sport*, který poprvé vyšel v roce 1954 a stejně jako *Stadion* je jedním z nejvýznamnějších sportovních periodik u nás.

Časopisů a magazínů věnujících se v různých časových intervalech různým sportovním odvětvím je v současné době nepřehledné množství a není cílem naší práce je podrobněji zkoumat. Spokojíme se s konstatováním, že sportovní žurnalistika je v současné době oblíbenou a rozsáhlou složkou novinářské produkce.

---

²⁹ Bosák, Jaromír. *Jak jsem potkal šampiony: asijský deník*. Praha: Eminent 2002

³⁰ Bosák, Jaromír. *Francouzský deník Jaromíra Bosáka*. Praha: Duel 1998

³¹ <http://www.sach.cz/>

³² původní název časopisu byl *Naše vojsko*, který vycházel už za druhé světové války a v roce 1951 tento titul nahradil *Československý voják* (http://www.historieavojenstvi.cz/2006/archiv_uvodniku.htm)

4. Literární žánr povídky a reportáže

*„Ono psát povídky je něco jiného, než psát reportáže.
Reportáž – povídka pravdy, to je jako když jdeš po cestě lesem
a nesmíš a nemůžeš uhnout nalevo nebo napravo.
A povídka – to je jako když se pustíš lesem křížem-krážem.
Je v tom víc volnosti, víc fantazie, ale je to i těžší a krásnější.“
(z dopisu bratrovi Hugovi z 21.2. 1967)³³*

4.1. Literární žánr

Cílem následující části diplomové práce bude podrobněji prostudovat typické rysy povídky a reportáže jako literárních žánrů, abychom se mohli hlouběji ponořit do problematiky reportážní povídky Oty Pavla. Pokusíme se zdůraznit a vytknout příznaky povídky a reportáže a na jejich základě analyzovat Pavlovu reportážní povídku. Než se začneme věnovat samotné Pavlově reportážní povídce, je nutné na úvod zmínit základní rysy obou žánrů, které se v Pavlových krátkých prózách směšují.

Literárněvědná disciplína, zkoumající problematiku literárních druhů a žánrů, se nazývá genologie. Literární druhy jsou z dlouhodobého hlediska nejstabilnější možností členění literární tvorby.³⁴ Literární druhy se potom realizují v rozmanitých literárních žánrech, žánrových variantách a žánrových formách.³⁵ Z diachronního hlediska jsou žánry formy, které se více proměňují,³⁶ jejich podoba je často podmíněna dobovou konvencí. Jako příklad nám poslouží protikladné literární koncepce romantismu a klasicismu. Pro romantiky byla ústřední kategorie autora, otázkám druhů a žánrů nebyla věnována přílišná pozornost, zatímco klasikové usilovali o jejich čistotu.³⁷ Základním problémem, souvisejícím s rozlišením žánrů zůstává otázka, jak vymezit konkrétní žánr. Neustále totiž dochází k překračování hranic mezi žánry, v současné době také

---

³³ Pavel, Ota. *Z korespondence*. Praha: Primus 1990, s.68

³⁴ Mocná, Dagmar; Peterka, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl: Paseka 2004, s. 7

³⁵ Peterka, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Praha: PF UK 2001, s. 181

³⁶ *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce, osobnosti, základní pojmy*. Brno: Host 2006: lit. žánr je chápán jako otevřený systém různých formálních a funkčních znaků, jež se určitým způsobem transformují (= určitý prvek může být nahrazen jiným, nebo úplně vymizet)

³⁷ *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce, osobnosti, základní pojmy*. Brno: Host 2006, s. 771

díky výraznému vlivu médií. Současné žánry jsou silně ovlivněné synkretismem (jsou výsledky hybridizace).

4.2. HYBRIDNOST

Pro úvodní kapitoly je nutné zmínit a vysvětlit také termín *hybridnost*, která je pro Pavlovu krátkou prózu typická. Pojem HYBRIDNOST pochází z oblasti biologie (HYBRID = míšenec, kříženec) a do literární teorie se jeho význam přenesl identicky. Hybridní žánr označuje takový typ textu, jenž nese at' už formální nebo funkční znaky dvou nebo více žánrů. Typickým příkladem hybridního žánru je například pohádka, hybridnost se ale velmi silně uplatňuje především právě v povídce a podle Pilaře³⁸ je tento fakt výsledkem vývoje povídky samotné. *Současný prozaik je totiž díky modernismu méně závislý na tradičním chápání žánrů než jeho předchůdci v minulém století.*³⁹

4.3. Povídka

Ota Pavel je svými dvěma pozdními sbírkami (*Jak jsem potkal ryby* a *Smrt krásných srnců*) řazen mezi představitele české povídkové tvorby 2. pol. 20. stol. Bohumil Svozil, který se Pavlovu dílu věnuje dlouhodobě, jeho prózy ve své monografii⁴⁰ přirovnává k tvorbě Hrabalově. Také J. Holý označuje Pavla za pokračovatele Hrabalova pábitelství, které vidí především v postavě tatínka z obou výše jmenovaných sbírek.⁴¹ Autorovy prózy ze sportovního prostředí ale už čistou povídkou nejsou.

Definovat literární žánr povídky je velmi obtížné, protože, jak jsme zmínili výše, i pro povídku platí, že se do ní promítá mnoho znaků jiných literárních žánrů. Teoretikové se v podstatě shodují, že k základu povídky patří nevymezitelnost jejích specifických žánrových rysů. Většina literárních slovníků a příruček souhlasí v obecné charakteristice, že povídka je krátký

---

³⁸ Pilař, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. Ostrava: Sfinga 1994.

³⁹ Pilař, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. Ostrava: Sfinga 1994, s. 18

⁴⁰ Svozil, Bohumil. *Krajiny života a tvorby Oty Pavla*. Praha: Akropolis 2003.

⁴¹ *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Lidové noviny 1998.

prozaický útvar úsporný jak obsahem, tak formou, který přijímá podněty z jiných žánrů.⁴²

Naše práce se opírá o vymezení žánru povídky v odborných pracích, které jsou pro nás základem pro rozšíření pojmu a hlubší rozbor povídkových rysů v Pavlově tvorbě.

Encyklopedie literárních žánrů definuje povídku jako *kratší prózu ztvárňující v jistém nadhledu zvolený moment lidské existence*⁴³ a jako základní rysy jmenuje krátkost, jednu dějovou linii, subjektivizovaného vypravěče, úspornost, zobecňování, výřez z reality. *Lexikon literárních pojmů* upozorňuje, že *do děje vstupují postavy už zformované, během děje se výrazněji nemění*.⁴⁴ *Slovník literární teorie* je se svou definicí o mnoho úspornější, povídku charakterizuje jako *žánrově velmi široké označení pro kratší prozaické útvary s jednoduchou fabulí*⁴⁵. Pro nás a naše studium povídky Oty Pavla jako hybridního žánru je důležité, že *Slovník literární teorie* hledá styčné body povídky s dalšími literárními žánry – s črtou (tendence k syžetové a kompoziční uvolněnosti), románem (rozmanitost a mnohotvárnost forem) a novelou jakožto žánrem povídky nejbližším. Povídku uvádí do souvislosti s novelou i Pilař.

M. Pilař také připomíná, že obecně se pokusy o definici a charakteristiku povídky opírají o další světové teorie, především americké nebo německé. Ve snaze najít co nejrozmanitější spektrum distinktivních rysů povídky jsme se při zkoumání dostupných pramenů neomezili pouze na literaturu domácí provenience, ale nahlédli jsme také do germanistických příruček. Leonie Marx ve své stati věnované povídce (*Die Kurzgeschichte*)⁴⁶ zpochybňuje kritérium krátkosti, které pochází už ze samotného anglického názvu „short story“ a které se autorce jeví pro identifikaci literárního žánru povídky jako nedostatečné. Důležité je také zohlednit *zvláštní zhuštění obsahu*.⁴⁷ Velkou pozornost věnuje jak názvu

---

⁴² v případě Oty Pavla a jeho sportovní tvorby jsou to žánry publicistické, především potom reportáž

⁴³ Mocná, Dagmar; Peterka, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl: Paseka 2004, s. 515

⁴⁴ Pavera, Libor; Všeticka, František. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakl. Olomouc, 2002, s. 288

⁴⁵ *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel 1977, s. 292

⁴⁶ Knörrich, Otto. *Formen der Literatur*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag 1991.

⁴⁷ Knörrich, Otto. *Formen der Literatur*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag 1991, s. 224

povídky, tak formálnímu ztvárnění jejího začátku a konce, znakům, kterým v českých příručkách prostor poskytnut není.

„Pro děj povídky je určující už samotný název příběhu (výzva, otázka, nedokončená věta, nezvyklá formulace) a jeho funkce, i to, do jaké míry je v ději zakotvená jeho první věta, která zajišťuje úvod. Napovídá orientaci, která je spojena buď s naznačením děje, jeho uzavřením nebo klamavým vedením čtenáře; zda přitom bude začátek polootevřený, otevřený anebo úsečně vynechaný, závisí na tom, jak dalece je první věta součástí už dávno započatého příběhu.“⁴⁸

Totéž podle Marx platí i pro konec povídky (Schlusspointe),⁴⁹ pro který nemusí vrchol zápletky znamenat uzavření ve smyslu vyřešení konfliktu.

4.3.1. Charakteristické rysy povídky

Komparativní metodou⁵⁰ a na základě zkoumání anglistické, polské, české a slovenské genologie vyčleňuje Pilař *18 charakteristických rysů povídky (a novely)*,⁵¹ o které se v diplomové práci budeme také opírat a ze kterých jsme vybrali ty, které jsou pro Pavlovu povídku nejpříznačnější.

4.3.1.1. Rozsah

Za jedno ze základních kritérií žánrového vymezení povídky je ve většině odborné literatury uváděn požadavek krátkosti. Z tohoto úhlu pohledu Pavlovy krátké prózy zcela vyhovují žánrové charakteristice povídky.

Nejdelším textem ze souborů povídek je *Pohár od Pánaboha* ze stejnojmenné sbírky, který svým rozsahem zaujímá prostor čtyřiceti jedné stránky. Druhým a posledním takto rozsáhlým textem je povídka *Jak to tenkrát běžel Zútopek* ze sbírky *Plná bedna šampaňského*, rozkládající se na ploše třiceti sedmi stran. Všechny ostatní povídky se svým rozsahem většinou vtěsňávají do intervalu mezi deseti a dvaceti stránkami, v *Poháru od Pánaboha* se autor dokonce v drtivé většině (v devíti z jedenácti) povídek spokojí s rozsahem nižším,

⁴⁸ Knörrich, Otto. *Formen der Literatur*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag 1991, s. 232

⁴⁹ Knörrich, Otto. *Formen der Literatur*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag 1991, tamtéž

⁵⁰ KOMPARATISTIKA = lit. věda srovnávající dvě nebo více literárních děl z různých jazykových oblastí na základě např. typologického, genetického srovnání apod., komparativní metoda = konfrontace dvou a více textů, porovnávání

⁵¹ podrobněji viz Pilař, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. Ostrava: Sfinga 1994, s. 37

než deset stránek. Stále nesmíme zapomínat, že většina Pavlových krátkých próz byla určena prvotně pro časopisecké vydání, což pravděpodobně determinuje právě tuto úspornost rozsahu.

4.3.1.2. *Fabule a syžet*

Pokud se v naší diplomové práci zabýváme reportážními a povídkovými prvky ve sportovním díle Oty Pavla, potom nezbyvá než konstatovat, že hlavním prostředkem beletrizace autentických faktů je u Oty Pavla příběh (fabule). Autor se neuchyluje ke složitým vyprávěcím postupům, příznačný je pro něj způsob *co nejušpornějšími prostředky vyjádřit co nejvíce*.⁵² Jak jsme zmínili výše, pro povídku je charakteristická jedna dějová linie a zhuštění času a prostoru, jež se projevují například v redukci popisu. Povídka se zaměřuje většinou na jednu konkrétní situaci a technikou výřezu z reality⁵³ směřuje ke kondenzaci děje.

Fabule bývá odlišována od syžetu (systému tematických složek), v němž nejsou události seřazeny chronologicky. Chronologický postup vyprávění je u Oty Pavla spíše výjimečnou záležitostí a nejvíc se uplatňuje ve sbírce *Pohár od Pánaboha*, tedy sbírce s nejvyšším podílem autorské fikce. Hned v první povídce je celý děj založen na pozvolném plynutí jednoho odpoledne fotbalisty Petra Hendrycha od jeho příchodu domů až po usnutí v posteli. V povídce *Na silnici k Vratislavi* se setkáváme s hlavním hrdinou Tolkem Piotrowskim a projedeme s ním jednu cyklistickou etapu od začátku až do konce. Ve *Vlajce s medvědem* sledujeme zase orientační závod hlídek se střelbou, jako by nám před očima běžel film. Stejně přísně chronologicky jsou vystavěny povídky, které sledují nějaký závod, či zápas – jako například *Salto nazad, Bratři* aj.

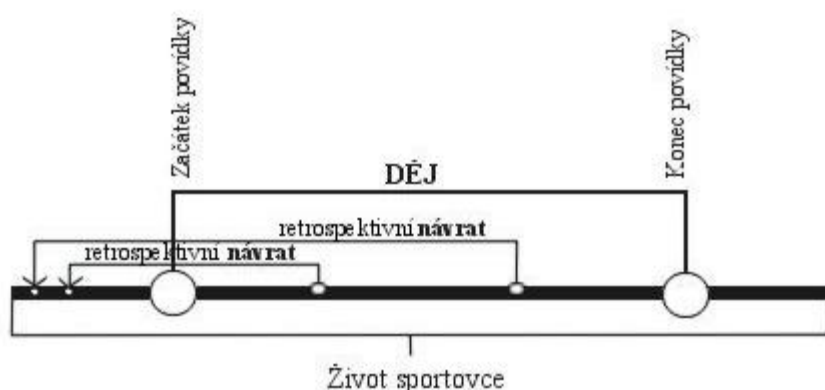
Pro texty Oty Pavla ze sbírek reportážních povídek je ale typická mnohem častější výstavba příběhu na schématu:

úvod > retrospektivní vzpomínka na sportovce a na jeho kariéru nebo na nějakou sportovní či životní událost > návrat do přítomnosti.

---

⁵² Uhlířová, Marie. *Sportovní tematika v díle Oty Pavla*. Česká literatura 1981. č.2, s. 141

⁵³ Mocná, Dagmar; Peterka, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl: Paseka 2004, s. 516

S téměř pravidelnou vytrvalostí je tak jedna dějová linie doplňována jakousi vedlejší, jejíž prvotní význam spočívá v upřesňování informací o hlavním hrdinovi a ozřejmování motivů jejich činů. Jsou to téměř bezvýhradně vložky, kterými Ota Pavel vzpomíná na svoje známé sportovce, případně fikční retrospektivní návraty do minulosti hlavní postavy. Tento postup souvisí zcela nepochybně se způsobem práce Oty Pavla. Zkoumá motivy jednání svých postav a k tomu mu slouží tyto „odbočky“ do minulosti. V povídce **Kolik má kůň chlupů** je primární linií povídky novinářská zkušenost Oty Pavla, kdy se za účelem získání rozhovoru setkal s pilotem Jaroslavem Kumpoštem. Po úvodních dvou stránkách přichází na řadu věta *Snad bych měl o něm něco říci, co jsem si pamatoval z dřívějšího a co jsem se také nyní dověděl.*⁵⁴ Následuje vyprávění několika historek, které s hlavní osou příběhu nijak nesouvisí, ale čtenáři ozřejmují, jaký životní úděl Kumpošta potkal a jakým člověkem byl. Ve vymyšleném příběhu **Zítřejší začnou všední dny** se hokejista Mirek na stadionu ohlíží za svou kariérou a vzpomíná na ženy, které po něm jako mladém sportovci šlely – *Tu svou první jsem zavedl v noci do šatny, třásl jsem se strachy, že mě přistihnou...*⁵⁵ Tato vsuvka opět s hlavní dějovou linií nesouvisí, vytváří ovšem kontrast k názorové změně stárnoucího sportovce, který přehodnocuje svoje životní priority. Povídkou **Odpusť nám naše viny** se horolezec v chladné noci v Alpách v myšlenkách vrací k válečným zážitkům – *Já se tehdy modlil, aby nesrovnaly naše městečko se zemí a aby mě nezabily...*⁵⁶ - a částečně tak očišťuje

⁵⁴ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 7

⁵⁵ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 74

⁵⁶ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 53

svůj čin, který provede v závěru povídky. Stejně hrdina *Alfréd Jindra* je vykreslený pomocí retrospektivních pohledů na jeho životní strasti a vytváří tak jakýsi medailonek známého sportovce.

Popisné pasáže jsou v souladu s charakteristikou povídky zredukovány na minimum. Popisy postav se spokojují s konstatováními *nosil krátký kalhotky a modrý tričko*⁵⁷, *měl pěkný zadek, krásné dlouhé nohy*⁵⁸, *byl mohutný pořizek, silný v obličejí a v těle*.⁵⁹ Ve veškerých ostatních popisech (předmětů, prostředí, událostí,...) se autor většinou soustředí na určitý distinktivní rys, na detail, který krátkou větou vystihne a dalšímu popisu se už nevěnuje: *Dole frčí americké bouráky a ještě svítí. Mají veliká stopsvětla, protože malá by nebyla v záplavě reklam vidět...*⁶⁰ Atmosféru na stadionu v povídce *Pár kilometrů od Terezína* vystihne ve dvou větách: *Říci, že stadion volá nadšením, je neschopnost autora knihy. Stadión prostě sílí!*⁶¹ V popisných úsecích hojně využívá básnických prostředků, především metafor a personifikace, jazykové stránce reportážních povídek Oty Pavla se věnujeme v samostatné části naší práce.

Okamžik krize

Angloamerické pojetí literárního žánru povídky vyzdvihuje v rámci fabule takzvaný „okamžik krize“ (moment of crisis), který *odlišuje povídku od črty*.⁶² Hlavní postava se ocitá v situaci, kterou musí určitým způsobem řešit, řeší ji v rozporu s očekáváním čtenáře a vnáší do příběhu překvapivá odhalení. Přestože hrdinové reportážních povídek Oty Pavla budí zdání sportovních „černobílých“ hrdinů, kterým je určen osud vítěze či poraženého, okamžik krize je silnou ilustrací povídkových rysů ve všech sbírkách. V každé povídce lze takový okamžik krize nalézt. Hlavnímu hrdinovi povídky *Poslední zápas Františka Kloze* hrozí otrava krve a následná smrt, pokud si nenechá amputovat postřelenou nohu, Kloz to zprvu jako hrdý fotbalista a válečný bojovník odmítá:

---

⁵⁷ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 17

⁵⁸ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 92

⁵⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 144

⁶⁰ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 75

⁶¹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 152

⁶² Pilař, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. Ostrava: Sfinga 1994, s. 27

*Nedovedl si představit život bez pravé nohy, se kterou dával góly;*⁶³ - povolí teprve, když v horečkách vzpomíná na zápasy a čest, kterou mu fanoušci po celý jeho sportovní život prokazovali. Na záchranu je ale už pozdě a František Kloz hrdinně umírá.

Moment krize někdy naznačuje autor sám – jako v povídce **Brankář**: *Prvním ligovým zápasem se cosi změnilo.*⁶⁴ Do té doby nijak zvlášť výjimečnému brankáři Jozefu Mikolášovi se v okamžiku otočí život kolem dokola, když zvládne

*Zdeno Zibrin a Radan Kuchar*⁰⁰⁷

zachytat ve velmi důležitém zápase. Okamžik krize ve **Výstupu na Eiger** nastává ve chvíli, kdy dvěma horolezcům upadne životně důležitá součást vybavení – kladivocepín – a oni se rozhodují, zda pokračovat ve výstupu bez něj. *Náhle ji vystřídá*

*zdešení: cosi není v pořádku!*⁶⁵ Poté, co se rozhodnou pro výstup na vrchol obtížně slezitelné hory, provázejí je potíže, které se jim dříve vyhýbaly, vrcholu ale přesto dosáhnou.

Okamžiky krize v Pavlových reportážních povídkách předurčuje už jejich tematika – sport. Kouzlo sportu spočívá především v jeho nevyzpytatelnosti a nepředvídatelnosti sportovních situací. Házenkářské družstvo v povídce **Plná bedna šampaňského** celý zápas dotahuje na svého soupeře a teprve v prodloužení dostane navrch, když jeden z československých hráčů promění trestné střelení:

*Jen neudělat žádnou blbost! Nevystřelit brzy, aby se Rumuni nezmocnili míče a vedení! ... Prokrista – střílí! Tak brzy! Hala vyjekla překvapením. Míč však mlaskl do sítě, a to byl zlatý zvuk, úplně jiný, než když to pleskne za má záda.*⁶⁶

Obdobně v povídce **Nejhorší je bejt brankářem** se zápas obrací ve prospěch československého týmu po poločase v kabině:

⁶³ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 10

⁶⁴ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 106

⁶⁵ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 117

⁰⁰⁷ zdroj obrázku: http://nyka.home.pl/glos_sen/grafika/200409/zibrin.jpg

⁶⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 131

*A pak má Vejvoda takové ideové řeči, že jsme už třikrát vyhráli za sebou domácí ligu...Kupodivu to na nás působí a jsme najednou celí naměkko.*⁶⁷

Na okamžiky krize je často poukazováno předem pomocí různých lexikálních prostředků – *najednou, a najednou, a tak, a pak, vtom náhle, a tu...*

*Jednou jel v Praze po řece a najednou se začaly houpat břehy.*⁶⁸

*...řekl host, a pak se zeptal:*⁶⁹

*Vtom, slyšíš?*⁷⁰

*A tu jako by se objevil její muž Václav a povídal jí: “Mařenko, Buhl z toho dělá vědu, ale nic to není.”*⁷¹

4.3.1.3. Čas

Vyprávěný čas Pavlových sportovních povídek je díky retrospektivním návratům většinou dlouhý, a to nejen v povídkách, které jsou jakýmsi zbeletrizovanými biografiemi sportovců. V povídce **Brankář** autor na malém

*Jozef Mikoláš*⁰⁰⁸

prostoru odvypráví životopis Jozefa Mikoláše od narození až po účast na mistrovství světa v ledním hokeji a stejně tak je čtenář seznámen s průřezem života Alfréda Jindry ze stejnojmenné povídky. V prózách není přísně dodržována časová posloupnost.

Retrospektivní návraty do minulosti sportovců umožňují autorovi obsáhnout delší časovou linii na omezeném prostoru povídky. Bohumil Svozil vyzdvihl dva odlišné přístupy k zobrazení času v reportážních povídkách Oty Pavla, jež nazývá dvěma strukturálními principy.⁷² Jeden z nich je vystavěn na vyprávění širšího úseku sportovcovova života (např. **Prokletý cyklista**), druhý se soustřeďuje k jediné situaci, většinou jednomu závodu či zápasu (např. **Salto nazad**).

⁶⁷ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 81

⁶⁸ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 119

⁶⁹ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 68

⁷⁰ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 67

⁷¹ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 88

⁰⁰⁸ zdroj obrázku: Vlček, Gustav. Gut, Karel. *Zlatá kniha hokeje*. Praha: Olympia 1978.

⁷² Svozil, Bohumil. *Krajiny života a tvorby Oty Pavla*. Praha: Akropolis 2003, s. 130 - 133

Časová dynamika

Změna časové dynamiky v průběhu díla slouží kontrastu a gradaci. Někdy autor využívá syntaktických prostředků ke zrychlení tempa vyprávění, především potom ve vypjatých okamžicích závodů. Krátké a úsečné věty, někdy pouze osamocená slova vytváří dojem hektického tempa nebo překotného sledu myšlenek hlavní postavy. *Vyrážím. Chytám. Vyrážím.*⁷³ ... *Ledový stometrový žlab. Nyní pomalu.*⁷⁴ Na dynamičnosti vyprávěného děje se také podílí vysoká frekvence slovesných výrazů ve větách, které jsou centrem okleštěných, často holých vět. *Nemusí šlapat. Ale vždyť chtěl jet. Vyhrát!*⁷⁵

*Eva Bosáková*⁰⁰⁹ připadala nesmírně lehká. Nohy a hlava opsaly celý kruh a přistála bezpečně na místě.⁷⁷

Technika zpomalování času je aplikována v místech, kdy má vyniknout krizový moment celé povídky. Autor využívá vypravěčského principu postupného rozkládání okamžiku⁷⁶ – v *Saltu nazad* popisuje gymnastický prvek, který je ve skutečnosti proveden v rámci vteřiny či dvou – neobvykle dlouze:

Už udělala oboje, stála na chodidlech a odrazela se... Celou svou zlobu a zášť proti strachu dala do odrazu. Spatřila nad sebou světelnou klenbu, udávala jí směr v letu, v půloblouku se nad ní překlenul strop. Náhle, jak letěla vzduchem, si

Prostředkem navazování vět a exponováním časové roviny v povídce *Omyl* je kumulace souřadné spojky *a* na začátku vět: *A já vyhrál...A jindy jsem jel...A pak se mi podělalo kolo...A taky jsem to dotáhl...A představ si....A on vždycky poslech...*⁷⁸

⁷³ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 79

⁷⁴ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 115

⁷⁵ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 67

⁷⁶ chvíle, která v reálné situaci trvá jen krátký okamžik, je exponována do delšího časového úseku

⁰⁰⁹ zdroj obrázku: Borská, Ilona. *Trůn, na kterém se stojí*. Praha: MF 1975.

⁷⁷ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 79

⁷⁸ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 20-22

Reportážní povídky Oty Pavla jsou většinou časoprostorově určeny. Jsou rámcovány buď určitým životním výsekem sportovce, nebo nějakým důležitým závodem, který se dá historicky zařadit, případně jsou dokonce datovány – *Výstup na Eiger* je psán formou deníku, kde je každý den označen příslušným datem, povídka *Jak to tenkrát běžel Zátopek* se vztahuje k olympijským hrám v Helsinkách. I v rámci děje se objevují datace především roků, které jsou přelomovými ve sportovcově životě – *V jedenatřicátém roce jel jako chlapec do Paříže*.⁷⁹ Někdy jsou povídky zakotveny v určitém časovém údobí – například válečném či poválečném – jako povídka *Poslední zápas Frantička Kloze*

4.3.1.4. Vypravěč

Kategorie vypravěče je pro literární žánr povídky stejně jako pro všechny epické žánry zásadní. Vypravěč je zde primárním informátorem.⁸⁰ Pilař v části *Distinktivní rysy povídkového žánru z hlediska polské, české a slovenské genologie*⁸¹ na prvním místě zmiňuje kritérium silně exponované osoby vypravěče, spojené s tendencí subjektivizace a lyrizace.⁸²

Přítomnost vypravěče

Přítomnost vypravěče a jeho míra účasti v zobrazeném světě je základním činitelem typologie vypravěče a u Oty Pavla je velmi markantní. Autor se často stylizuje⁸³ do role lidového vypravěče, snaží se, aby celá povídka vypadala jen jako pouhé převyprávění situace, která se opravdu udála. To umocňuje také přítomnost hovorového a nespisovného jazyka, jehož funkci v povídkách se věnujeme v další části naší práce. Nejvíce viditelné jsou vypravěčovy komentáře – interpretace činů postav, soudy nad nimi – zejména tam, kde odkrývá to, co žádná z postav nemohla vědět. Například v závěru povídky *Salto nazad* vypravěč uvádí do kontrastu to, co postavy netušily, co ale po celý čas vyprávění věděli čtenáři i

⁷⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 33

⁸⁰ Peterka, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Praha: PF UK 2001, s. 164

⁸¹ Pilař, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. Ostrava: Sfinga 1994, s. 31

⁸² Pilař, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. Ostrava: Sfinga 1994, s. 32

⁸³ kategorie AUTOSTYLIZACE znamená výraznou a záměrnou odchylku od pravděpodobnosti životních fakt; zvláštní typ potom tvoří autostylizace týkající se okolností literární komunikace, v nichž se lyrický subjekt stylizuje do podoby některého z typů průvodců slovesných děl (Červenka, Miroslav. *Významová výstavba literárního díla*. Praha: Karolinum 1992, s. 114)

vypravěč sám – *Jen hrstka lidí v sále věděla, že Eva poprvé v životě skočila salto nazad...Ostatní řekli a napsali: „Bosáková dobyla po skvělém výkonu a podle očekávání zlatou medaili.“*⁸⁴

Vypravěč často navazuje kontakt se čtenáři. Na začátku je oslovuje a přitahuje tak jejich pozornost. Povídka *Baroni na kolech* začíná: *Chtěl bych vám jako vypravěč hned na počátku říci ...*⁸⁵ Opakovaně oslovuje čtenáře „vážení“. Povídka *Já jsem král, ty jsi král, každý má svůj marcipán* začíná: *Jardu Borovičku jsem poznal, vážení, v Dukle v době, kdy to Dukla Praha ještě válela.*⁸⁶

Vypravěčská perspektiva

Z hlediska vypravěčské perspektivy je pro sportovní povídky Oty Pavla typické, že jen v několika málo z nich najdeme kategorii vypravěče čistě nadosobního, neutrálního. Stanovisko vypravěče a jeho expresivní vyjádření k ději je pro Pavlovu naraci určující a zvláště charakteristický je autorský či personální⁸⁷ vypravěč nebo míšení nadosobního vypravěče s reflektorem⁸⁸.

Tohoto postupu Ota Pavel v hojné míře využívá především v *Plné bedně šampaňského*, která vyšla jako první v pořadí. V takovém případě je nadosobní vypravěč užitý zpravidla na začátku povídky, kdy uvádí čtenáře do děje, nastiňuje situaci, pozadí nebo prostředí, ve kterém se zápletka odehraje. Za příklad si vezměme třetí povídku sbírky – *Sedm deka zlata*:

*Vrzla vrata baráku, vyšel z nich človíček a stoupal nahoru k Vyšehradu. Plynové lucerny visely přímo na domech a vrhaly světlo rovnou pod sebe. Jeho tvář zůstávala skryta ve tmě, a nakonec splynula s temnotou tunelu vedoucího na hradby.*⁸⁹

⁸⁴ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 80

⁸⁵ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 85

⁸⁶ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 43

⁸⁷ PETERKA: **Autorský vypravěč** je stejně netělesný jako vypravěč vševědoucí (nadosobní), ale zaujímá k tématu nebo vyprávěcímu aktu určitý postoj – je obohacen o příznak expresivity. **Vypravěč personální** je fyzicky přítomen a je situován do určité postavy, s níž v podstatě splývá. Vyjadřuje se v ich formě.

⁸⁸ PETERKA: **Vypravěč nadosobní** je vševědoucí, neutrální a fyzicky nepřítomný. Zachovává postoj citově nezúčastněného svědka, užívá er formu. **Reflektor** je umístěn do nitra postavy a recipientem tedy pocíťován zevnitř, vyjadřuje ale na rozdíl od personálního vypravěče zevnitř pohled *nevlastní*. Typickou narativní formou reflektora je polopřímá řeč.

⁸⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 32

Po úvodu do prostředí nadosobní vypravěč plynule přechází k reflektorovi:

Šel po paměti. Chodíval sem hlavně za války, od doby, kdy odmítl cvičit mládež v Kuratoriu. Zakázali mu vstoupit do tělocvičny. Dokud ho nezavřou, bude chodit alespoň na vzduch. Provětrat plíce a koukat na Prahu.⁹⁰

Povídka je vyprávěna subjektivizovanou formou z pozice reflektora a v závěru přichází ke slovu opět nadosobní vypravěč:

Začíná první poválečná spartakiáda a na plochu nastupují nejlepší sportovci této země. Diváci tleskají, potlesk mohutní a světlo na stadionu sílí.⁹¹

Alois Hudec⁰¹⁰

Stejnou stavbu vykazuje povídka ***Salto nazad, Poslední zápas Františka Kloze, Brankář*** nebo ***Jak Bohoušek Váňa oplatil hořký slzy Marušky Kettnerové*** ze ***Syna celerového krále*** a mnoho dalších – úvod ve formě nadosobního vypravěče, průběh děje je vyprávěn z pozice reflektora a závěr povídky se opět vrací k vševědoucímu vypravěči. Prolínání jednotlivých kategorií nadosobního vypravěče a reflektora je patrné v těch povídkách, kdy ve středu pozornosti stojí

Emil Zátopek⁰¹¹

jediný sportovec, z jehož perspektivy je na celý děj, a především na jeho vyvrcholení, nahlíženo. Typ reflektivizovaného vypravěče se nejčastěji a nejvýrazněji uplatňuje během sportovních výkonů sportovců – na dráze, na hřišti, při zápase, ve zlomovém okamžiku, kdy pochybují, jak se mají rozhodnout.

⁹⁰ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 32

⁹¹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 37

⁰¹⁰ zdroj obrázku: http://gymnastika.cstv.cz/OH/Historie/img/OH_XI_Hudec_rozpor.jpg

⁰¹¹ zdroj obrázku: http://www.atletickytrenink.cz/Slavni_atleti/Emil.jpg

*V těch vteřinách ho napadnou desítky myšlenek. Nikdy takový nebyl a nebude takový ani dnes. Ale co když se vyčerpá a nebude mít v závěru síly na čtyřsetmetrový finiš? Než vyhrát takhle tak raději vůbec ne. Bude jednou také tak vychytralý? Což aby to zkusil – jen jednou, jedinkrát?*⁹²

Jak jsme zmínili výše, jen sporadicky se autor spokojí s čistou formou nadosobního, neutrálního vypravěče. V *Plné bedně šampaňského* se této formě nejvíce blíží povídka *Výstup na Eiger*, přestože i zde lze nalézt reflektivizaci vypravěče – *Zmocňuje se ho radost nad pružností vlastního těla. Náhle ji vystřídá zděšení: cosi není v pořádku! Pozdě.*⁹³ Nadosobní vypravěč se uplatnil v povídce *Olympijské hry*, která přináší do Pavlovy povídkové tvorby nový prvek – science fiction.

V povídkách *Omyl* a *Plná bedna šampaňského* ze stejnojmenné sbírky přistupuje poprvé kategorie personálního vypravěče, který potom převažuje ve sbírce *Pohár od Pánaboha*.

V případě personálního vypravěče ponechává autor vyprávění příběhu zcela v režii jednotlivých hrdinů povídek, vypravěčem je potom vždy hlavní postava příběhu. Narativním postupem spojeným s personálním vypravěčem je časté užívání vnitřního monologu. V povídce *Jak to člověk prohrál a potom vyhrál* se do vnitřního monologu hlavní postavy promítají pouze krátká zaklení – *Nom de Dieu! – Ah,zut alors!*⁹⁴. V povídce *Omyl* se přidávají delší věty a vnitřní monolog hlavní postavy – cyklisty Veselého – se opakovaně vrací:

Říkal jsem si: Do Prahy musím! Zaber!...Ale teď se na to teprve vyfláknul!
*Říkal jsem si: Kdyby mi to zase frčelo, byl bych jinej!*⁹⁵

Autorský vypravěč je zcela zásadní ve sbírce *Syn celerového krále*, ale objevil se i v *Plné bedně šampaňského* v povídkách *Prokletý cyklista* a především *Jak to tenkrát běžel Zátopek*. Ota Pavel v povídkách vypráví převážně o svých přátelích sportovcích a vzpomíná na zážitky a humorné situace, které s nimi prožil. Do povídek s autorským vypravěčem se celkem logicky promítají autobiografické prvky života Oty Pavla, jsou uvozovány slovními spojeními jako

⁹² Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 59

⁹³ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s.117

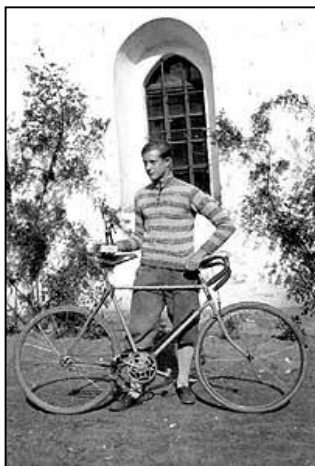
⁹⁴ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 114 a 116

⁹⁵ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 19 a 20

jednou, znám ho už, tehdy jsem byl... a autor je v rámci povídky datuje svými životními událostmi. *Takhle umřel táta, takhle umřel Hubert.*⁹⁶

4.3.1.5. *Subjektivizace*

U povídky se podtrhuje důraz na zvýšenou aktivitu subjektivizovaného

*Christian Battaglia*⁰¹²

vypravěče.⁹⁷ Ve všech sportovních povídkách Oty Pavla se silně projevuje subjektivní stanovisko vypravěče k ději vyprávění, a to především v závěru povídek. Například v povídce *Baroni na kolech*, ve které autor popisuje cyklistický život sourozenců Battagliových, stojí v úplném závěru řečnická otázka - *Ale copak může a musí být každý mistrem světa?*⁹⁸, na kterou každý, kdo ví, jaký přístup měl Ota Pavel ke sportu, musí odpovědět jasným: NE.

4.3.1.6. *Jedna hlavní postava*

Encyklopedie literárních žánrů uvádí, že v centru povídky nestojí příběh, ale vždy nějaká **událost**.⁹⁹ V případě povídek Oty Pavla je to buď sportovní akce nebo určitá vstupní zápletka, na kterou se nabalují další. Pilař tento poznatek ještě doplňuje o soustředění se na jednu hlavní postavu.¹⁰⁰ Charakteristickým pro tuto postavu je to, že se v průběhu děje žádným způsobem nevyvíjí, do děje vstupuje jako zformovaná osobnost. Omezený rozsah povídky ani žádný významnější rozvoj neumožňuje. Tomuto kritériu reportážní povídky Oty Pavla plně vyhovují, hlavní postavu uvádí autor do děje přímo a pouze ji určitým způsobem dokresluje pomocí vedlejších témat a motivů.

⁹⁶ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 98

⁹⁷ Mocná, Dagmar; Peterka, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl: Paseka 2004, s. 516

⁹⁸ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979

⁹⁹ v případě Pavlových povídek jsou to často klíčové zápasy, závody, nebo závažné okamžiky života sportovců, na jejichž pozadí se zápletka odvíjí, případně vzpomínky autora na situace, ve kterých se s svými přáteli – sportovci – ocitl.

⁰¹² zdroj obrázku: <http://www.motorjournal.cz/2002/20/Battaglia7.JPG>

¹⁰⁰ vychází především z amerikanistické genologie povídky

Hlavní postavy

Pokud bychom se měli podívat na hlavní postavy Pavlových reportážních povídek blíže, můžeme je právem nazvat *hrdinové*. Jsou to vynikající českoslovenští, ale i zahraniční sportovci, kteří se proslavili na mezinárodním poli. Z jejich životních osudů si Ota Pavel vybírá nejrůznější okamžiky jejich kariéry i osobního života. Nesoustředí se ale pouze na výjimečné sportovní výkony, naopak se často zaměřuje na období, kdy jim k nohám nepadaly vavříny vítězství, které proslavily jejich jména po celém světě. Sleduje je ve vypjatých okamžicích neuvěřitelných sportovních výkonů, v situacích sportovní i osobnostní krize, ve chvílích, kdy sport a sportovní nadšení odsouvá dobové napětí a konflikty s režimem, kdy z nich to, jak se zachovají, vytváří hrdiny všedního života. Snad v žádné povídce celého sportovního díla Oty Pavla nenalezneme hrdinu, který by se v kritickém okamžiku vzdával a rezignoval. Kolísají a pochybují, ale myšlenka jednoduchého odevzdání nad nimi nikdy nezvítězí.

František Kloz⁰¹³

S mnohými z nich se Ota Pavel znal osobně, s některými se přátelil, s některými se setkal během své novinářské činnosti sportovního redaktora, u některých byl pouze fascinován jejich osudem, nebo lidskými vlastnostmi, které projeví v nejtěžších chvílích svého života. Snažil se všechny důkladně poznat a všechno si několikrát prověřoval, byl sám sobě největším kritikem. Emil Zátopek na Otu Pavla vzpomíná:

*Bylo zajímavé sledovat, jak vždycky, když chtěl o něčem nebo někom napsat, snažil se získat co nejvíce materiálu, co nejvíc informací.*¹⁰¹

O jeho důkladném novinářství existuje mnoho svědectví dříve aktivních sportovců. Horolezec Radovan Kuchař potvrzuje, že Ota Pavel *byl úžasně pracovitý, nic nesypal z rukávu*¹⁰² a při své práci s ním *byl od devíti od rána do*

¹⁰¹ Peterová, Zuzana. *Spanilé jízdy, aneb Náš bratr Ota Pavel*. Kladno: Nezávislý novinář 2000, s. 109

¹⁰² Peterová, Zuzana. *Spanilé jízdy, aneb Náš bratr Ota Pavel*. Kladno: Nezávislý novinář 2000, s. 119

⁰¹³ zdroj obrázku: www.mestokladno.cz

devíti do večera.¹⁰³ *Byl dobrý parták, dokázal navazovat opravdová přátelství, byl ohromně skromný, povahově slušný a jemný, nevyhledával konflikty, psal lidově a srozumitelně pravdu.*¹⁰⁴ Tak o Otovi Pavlovi mluví hrdinové jeho povídek, kterým se on ve svých sbírkách odvděčil tím, že na nich bez rozdílu hledal stejné vlastnosti, pro které ho měli rádi oni.

Charakteristiky postav

Hrdinové reportážních povídek Oty Pavla jsou charakterizováni nepřímo na základě toho, jak se zachovávají v určité situaci. V četné míře se v jeho prózách uplatňuje postup *idealizace*.¹⁰⁵ Jen málokdy se Ota Pavel uchýlí k tomu, aby nechal vystoupit na povrch negativní vlastnosti hlavní postavy a pokud tomu tak je, v pozadí většinou stojí nějaký další důvod, který ho k nepřiměřenému činu vede. V povídce *Odpuť nám naše viny* nechá český horolezec zřítit se ze skály německé kolegy, přestože by jim mohl pomoci. Vzápětí se ospravedlňuje tím, že mu nacisti zastřelili kamaráda:

V tu chvíli jsem si také vzpomněl na Pepíka Brabence a jeho fotra....Díval

jsem se na tu skobu, jak leze ven...Stačilo křiknout na toho sedláka Horta, který byl od té skoby kousek. Ale neudělal jsem to. Prostě jsem to neudělal...A Lily Marlén pořád zněla...¹⁰⁶

Negativní vlastnosti jsou často připisovány cizím sportovcům, kteří „ohrožují“ úspěch československého hrdiny. Alžírský atlet Mimoun se na úkor Zátopka *nechal vézt, aby v závěru mohl slíznout smetanu*¹⁰⁷, anglický fotbalista Scott pomáhá vstát československému brankáři, ale *jeho oči se mu v podstatě vysmívají*¹⁰⁸, zákeřný a bezohledný belgický cyklista Van Ivens, kterému vypomůže československý kolega, mu

¹⁰³ tamtéž

¹⁰⁴ Peterová, Zuzana. *Spanilé jízdy, aneb Náš bratr Ota Pavel*. Kladno: Nezávislý novinář 2000, s. 120

¹⁰⁵ PETERKA: zobrazení člověka podle životního ideálu jako – v relaci k jiným postavám fikčního světa – příkladně výjimečného, bez negativních rysů

¹⁰⁶ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 60

¹⁰⁷ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 54

¹⁰⁸ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 80

⁰¹⁴ zdroj obrázku: <http://marathoninfo.free.fr/images/mimoun2.jpg>

laskavost neoplatí. Tyto negativní okamžiky přehlušují chvíle, kdy mezinárodní sportovní pole vyjadřuje svůj obdiv a úctu k československému hrdinovi příběhu:

Zátópka si na severu zamilovali, jako by patřil jim, a ne nám a sportovní svět ho nazval českou lokomotivou.¹⁰⁹ ... Pozorování dnes dostává exotický ráz, jsou to Čechoslováci.¹¹⁰ ... V Njú Jorku taky ten váš Rudy Kucera. Bjútyfl boj.¹¹¹

A naopak i českoslovenští hrdinové příběhu uznávají kvalitní práci cizince:

Copak by to sportovní Finové připustili? Jsou čestnější než my!¹¹² ... Šli nás vyprovodit Angličan Brittain a Schur – prostě cyklisti, kteří chápali, že někdy už člověk doopravdy dál nemůže a má právo slízt z kola.¹¹³

Obecně převládá vnitřní charakteristika postavy, jen občas se autor věnuje jejímu vnějšímu popisu a i v tom případě je to popis pouze zkratkovitý se snahou uspořít co nejvíce prostoru. Za příklad si vezmeme popis francouzského cyklisty ze začátku povídky ***Nejhezčí den Daniela Groussarda:***

Měl mohutná cyklistická stehna s tvrdě vystupujícími svaly. Nebyl sice tak vysoký jako Louison Bobet, jehož známe z fotografií, ale jeho trup se zdál souměrnější. Měl hezký obličej a zářivý úsměv.¹¹⁴ Tři věty stačí Pavlovi, aby popsal hlavní postavu následující povídky.

Mnohem důležitější jsou pro něj určité specifické situace, na kterých se prověřuje hrdinův charakter. Typickým Pavlovým hrdinou je člověk, jehož by bylo možno nazvat slovem outsider, a sice outsider ze všech možných úhlů pohledu. Zpočátku nikdo nevěří, že dotyčný sportovec někdy něco dokáže, nemá žádné předpoklady stát se tím, koho dnes svět nazývá sportovní ikonou a pouze jeho obrovské úsilí a vůle ho přivedou na stupně vítězů. Nejvýraznějším typem takového hrdiny je Emil Zátopek: *Ze dvou stovek atletů měl nejhorší odraz světový rekordman Emil Zátopek.¹¹⁵* Stejně jako on nebyli sportu předurčení další hrdinové povídek. V pozici outsidera se ocitá československé házenkářské

---

¹⁰⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 50 -51

¹¹⁰ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 114

¹¹¹ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 67

¹¹² Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 63

¹¹³ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 28

¹¹⁴ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 98

¹¹⁵ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 40

družstvo ve finále Evropského poháru: *Popravdě řečeno, naše porážka se tu tak trochu očekávala. Doma nám taky zrovna moc nevěřili.*¹¹⁶ V povídce **Pohár od Pánaboha** fotbalista Petr Hendrych *nebyl talent. Spíš o míče zakopával.*¹¹⁷

Hlavní postavy se potýkají s překážkami všeho druhu, které je určitým způsobem indisponují a které musí svojí výdrží překonat: *to bylo jeho prokletí už odmalička, vždycky lámal při dosednutí na sněh lyže.*¹¹⁸

Jan Veselý⁰¹⁵

Bojují s předsudky: *Odborníci mu nedávali velké naděje. Byl totiž z levého, toho ušmudlaného smíchovského břehu. Kdo je z levého břehu, je ztracen. Byl to punc, pověra, tradice.*¹¹⁹

Jinou skupinu hlavních postav tvoří sportovci, které v kariéře brzdí režim, jenž nad nimi ale morálně nezvítězí. V povídce **Omyl** vzdávají cyklisté Jan Veselý s Janem Kubrem Závod míru, jsou obviněni ze zrady socialismu a na dva roky dostávají zákaz sportovní činnosti. Když má Veselý vrátit titul zasloužilého mistra sportu, odevzdává manifestačně všechny svoje medaile, diplomy a poháry. Ústy Jana Veselého vyjadřuje Ota Pavel nesouhlas s zasahováním státu do sportu:

*Mě to moc mrzelo, že to bylo právě ve sportu, protože sport by měl být jak studánka čisté vody.*¹²⁰

V povídce **Bratři** se na olympijských hrách setkávají hokejoví sourozenci František a Zdeněk Tikalové, první reprezentuje Československo, druhý Austrálii. Potkávají se v zápase na ledě a František svého bratra úmyslně fauluje kvůli příkoří, které si doma kvůli bratrovi, jenž z Československa emigroval, vytrpěl. Výstroj Australanů však není tak kvalitní jako československá a Zdeněk je zraněn. Povídka končí rozchodem obou bratrů a hořkostí a bezmocí nad nespravedlnostmi režimu panujícím v Československu, kterou ani jeden z nich nemůže změnit:

¹¹⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 125

¹¹⁷ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 7

¹¹⁸ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 137

¹¹⁹ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 109

⁰¹⁵ zdroj obrázku: <http://www.filabel.cz/lucie+micchal/media02/vesely.jpg>

¹²⁰ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 18

*Šli vedle sebe a mlčeli. Bylo to moc dlouhé mlčení na to, že se neviděli jedenáct let.*¹²¹

Sbírkami se jako červená nit táhnou Pavlovy vzpomínky na válku, kterou ani ve sportovních povídkách neponechává stranou. Válka bez rozdílu určuje osudy nejen obyčejných lidí, ale i sportovců. Fotbalový útočník František Kloz je za války při boji o muniční skladiště postřelen do nohy, ale přes šířící se

*František Tikal*⁰¹⁶ otravu odmítne amputaci: *Nedovedl si představit život bez pravé nohy, s kterou dával góly.*¹²² - a následně umírá. Gymnastovi Hudcovi v povídce *Sedm deka zlata* za válečné krize a chudoby nabízí zubař sedmdesát pět tisíc za zlatou medaili, kterou vyhrál na olympijských hrách. *Viděli v té medaili jen zlato*¹²³, zatímco Hudec ji chápe jako svou soukromou porážku nacistů: *Hnědé a černé uniformy a muže s fouskem přinutil vzdát čest hymně, která vyprávěla o českém domově a blýskání nad Tatrami.*¹²⁴

„Černé“ okamžiky životních tragédií ale, jak to ve sportu bývá, přehlušují okamžiky štěstí, vítězství nad sebou samým i nad jinými. Svůj strach při saltu nazad musí překonat gymnastka Eva Bosáková, které se to poprvé podaří až v ostrém závodě na mistrovství světa. Skokan na lyžích Dalibor Motejlek *při pohledu na mamutí můstek cítí, jak se mu na prsou cosi stahuje. Je to strach.*¹²⁵ Obavy překoná a skočí světový rekord.

Typ neúspěšného sportovce – jakéhosi antihrdiny – představuje cyklista Jan Kubr. *Vyhrál ještě spoustu závodů, ale už si je nepamatují, daleko víc si pamatují, co nevyhrál,*¹²⁶ vzpomíná na svého přítele Ota Pavel. Kubr nikdy nevyhrál žádný velký závod a nakonec těžce onemocněl a s cyklistikou musel skončit. Kubr nebyl v cyklistickém světě oceňován pro svoje sportovní výkony,

¹²¹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 89

¹²² Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 10

¹²³ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 34

¹²⁴ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 35

¹²⁵ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 140

¹²⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 96

⁰¹⁶ zdroj obrázku: Vlk, Gustav. Gut, Karel. *Zlatá kniha hokeje*. Praha: Olympia 1978.

ale pro svoji přátelskou povahu. Také cyklista Tolek Piotrowski¹²⁷ si sahá na samé dno a překonává sám sebe, když vyčerpaný a zraněný s obrovským zpožděním dojíždí do cíle závodu proto, aby pomohl týmu, který by bez jeho dokončení poprvé nedošel jako celek.

To, že sport je často zdraví ohrožující činnost, naznačuje Ota Pavel téměř

*Ladislav Heller*⁰¹⁷

ve všech povídkách. Se svým zdravím se potýká mnoho postav, jmenujme například Ladislava Hellera, kterého zlomená noha zastaví na několik měsíců od cyklistiky, ale on se nevzdává a i se sádrou se snaží vrátit do tréninkového tempa.

Zatímco v *Plné bedně šampaňského*

jsou hrdiny povídek sportovci, kteří jsou oslavováni a vychutnávají si četná vítězství, v *Synovi celerového krále* a především v *Poháru od Pánaboha* se autorova pozornost soustředí ke sportovcům, kteří mají období své největší slávy za sebou a nastává okamžik, kdy se musí zapojit do „běžného“ života bez potlesku rozbouřených tribun. Všichni bez rozdílu se s nastalou situací smiřují jen velmi těžko, přesto se s ní nakonec vyrovnají. Každý z nich nalézá nové hodnoty, které určují směr jejich další životní cesty – fotbalista Jarda Borovička se začne věnovat trenérské činnosti, Rudolf Kučera dělá v Praze prostého taxikáře, ale nostalgicky zavzpomíná na svoji slavnou éru, když jednoho večera veze do hotelu Američana, který nevědomky chválí „Rudy Kuceru“, kterého viděl hrát na americkém poháru, aniž by věděl, že ten výborný fotbalista sedí vedle něho. V povídce *Zítřejší začnou všední dny* si hokejový útočník Mirek uvědomuje, že je na hokej už moc starý, a smířený s koncem své sportovní kariéry dává v klubu výpověď a odchází.

Hrdinové reportážních povídek Oty Pavla jsou vynikající sportovci, ale především jsou to obyčejní lidé se svými starostmi i chybami. Ota Pavel *podává jejich charakter s hlubokým porozuměním pro lidské omyly, přehmaty a*

¹²⁷ povídka Na silnici k Vratslavi

⁰¹⁷ zdroj obrázku: Bakalář, Robert. Cihlář, Jaroslav. Černý, Jiří. *Zlatá kniha cyklistiky*. Praha: Olympia 1984.

*nectnosti. Patří totiž k autorům, kteří vědí, že právě tyto vlastnosti dělají lidi lidmi.*¹²⁸

4.3.1.7. Shrnutí

Pro přehlednost se pokusíme o krátké celkové shrnutí příznačných znaků reportážních povídek Oty Pavla, jež v jeho námi zkoumané sportovní tvorbě reprezentují právě krátký beletristický žánr.

V reportážních povídkách se jedná vždy o příběh s jednou hlavní linií, doplněnou o krátké vedlejší epizody, většinou retrospektivní pohledy do minulosti hlavních postav s jasně naznačeným okamžikem krize, přičemž hlavní postava – téměř výlučně se jedná o vrcholového sportovce – často vykazuje znaky idealizace; typická je její nepřímá charakteristika na základě určité zkušenosti. Povídkové rysy doplňují ještě nápadně exponovaný vypravěč a také výrazná redukce popisu.

---

¹²⁸ Uhlířová, M. *Sportovní tematika v díle Oty Pavla*. Česká literatura: 1981, č.2 - s. 140

4.4. Reportáž

Stejně jako v případě literárního žánru povídky se v úvodu této části naší práce krátce zmíníme o základním pojmovém vymezení reportáže v několika odborných příručkách, protože ač se zdá vymezení literárního žánru reportáže o mnoho snadnější, než tomu bylo u povídky, i pohledy na reportáž se různí. Stejně tak problematické je její žánrové zařazení a fakt, že se v ní, i když v menší míře než u povídky, projevuje hybridnost žánru.

Reportáž vznikla původně jako zvláštní druh autentické zprávy na půdě novodobé žurnalistiky.¹²⁹ Základní vymezení reportáže jako literárního žánru nám poskytuje *Encyklopedie literárních žánrů*, která definuje reportáž jako *publicisticko-beletristický žánr podávající očitě svědectví o aktuálních společenských jevech*.¹³⁰ Zároveň zmiňuje, že reportáž díky své práci s fakty spadá do oblasti literatury faktu, protože moderní publicistika vychází ve svém základu z vědeckého poznání. Styčné body s vědou, ze které literatura faktu vychází, zmiňuje ve své práci i M. Grygar.¹³¹ Pokud literaturu faktu definujeme jako *žánr, jehož základem je estetické zvýznamnění faktů prostřednictvím jejich výběru (selektce)*¹³², odpovídá reportáž právě takovému zařazení. Očitě svědectví a požadavek faktografické pravdivosti rámované autorskou selekcí a zasvěcenou analýzou se jeví jako základní rysy reportáže, které zmiňují všechny námi prostudované prameny.

Bázi reportáže tvoří nějaký FAKT — událost, skutek, ověřený jev. Reportáž přesto není svázána pouhými historicky doložitelnými skutky, není to pouhá snůška faktů, která má informovat o určité události, ale je prostředkem argumentace. Fikce je v tomto literárním žánru ale omezená na logicky vyvoditelné soudy.¹³³ Bezvýhradná pravdivost a absence domyšlených, byť logicky vyvoditelných konstrukcí, tedy fakta oproštěná od logické fantazie,

---

¹²⁹ Grygar, Mojmir. *Umění reportáže*. Praha: Československý spisovatel 1961, s.14

¹³⁰ Mocná, Dagmar; Peterka, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl: Paseka 2004, s. 568

¹³¹ Grygar, Mojmir. *Umění reportáže*. Praha: Československý spisovatel 1961.

¹³² Pytlík, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel 1987, s. 25

¹³³ E. E. Kisch tento reportážní postup nazývá *logickou fantazií*, tedy domýšlení a vyvozování závěrů z důkladného ověření již známých faktů.

charakterizují novinový druh *zprávy*.¹³⁴ Reportáž naopak pracuje s fakty, ke kterým nepřidává a nenadsazuje, ale dokresluje skutečný pohled na příslušnou událost. Klíčovým pro reportáž je proto sběr materiálu, autor reportáže musí být důkladně obeznámen s fakty a prostředím, aby mohl věrohodně reprodukovat skutečnosti a dokumentovat *událost*. Nejde o pouhé představení nějakého faktu, ale o jeho začlenění do širších souvislostí. Základní princip související s tím, že reportáž vychází z reálné skutečnosti a je základním publicistickým žánrem, je princip *dokumentární pravdivosti*¹³⁵, jímž se reportáž řídí. Reportér vychází z toho, co sám prožil, co viděl. Tedy z toho, co nazýváme objektivní realitou, což není jen svět kolem nás, ale velmi reálná existence reportérova subjektu, jeho bezprostředních zážitků a názorů.¹³⁶

Grygar v *Umění reportáže* jmenuje tři oblasti, které se v reportáži mohou stýkat: zpravodajství, vědecké poznání skutečnosti a beletrie.¹³⁷ V případě Pavlových reportážních povídek je jasné, že v nich do popředí nejvíce vystupuje složka beletristická a upozaděna je složka zpravodajská. Nejde tu o suchou reprodukci skutečnosti, ale o beletrizaci faktů, sloužící komplexnímu náhledu na realitu.

4.4.1. Pravda versus fikce

Pokud hovoříme o reálném podkladu reportáže, o existujícím faktu, musíme zároveň dodat, že hranice mezi fikčním a reálným světem je pro čtenáře relativní. V reportáži můžeme rozpoznat rovinu ověřených, pravdivých faktů a rovinu skutečností, která je dotvářena přísně logickou cestou.¹³⁸ Na rozeznání hranice pravdivých faktů a logické fantazie se podílí především subjektivní zkušenosti příjemce textu.¹³⁹ Projevy autentičnosti v reportážních povídkách Oty Pavla jsou například číselné údaje (konkrétní data, počty vítězství, vzdálenosti,

---

¹³⁴ zpráva podává věcnou informaci o událostech, které se staly, odpovídá na základní otázky kdo, co, kdy, kde, zachovává věcnost, přesnost a citovou neutrálnost (*Praktická encyklopedie žurnalistiky*. Praha: Libri 2004, s. 215)

¹³⁵ DOKUMENTACE = systematické shromažďování a třídění faktů, dat a informací určitého druhu

¹³⁶ Štorkán, Karel. *O reportáži prakticky i teoreticky*. Praha: Novinář 1985, s. 28

¹³⁷ Grygar, Mojmir. *Umění reportáže*. Praha: Československý spisovatel 1961, s. 75

¹³⁸ Jisl, Vladislav. *Žurnalistika - Novinové druhy*. Praha: Novinář 1966, s. 94

¹³⁹ Peterka, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Praha: PF UK 2001, s. 54

skóre utkání, atd.), citace reklamních sloganů, novinové články, vkládání do textu úryvků písniček, které si protagonisté zpívají, pokřiky, kterými sportovní fanoušci povzbuzují své favority. Důkazem reálného základu povídek jsou také vlastní jména — názvy míst (států, měst, ulic, hotelů, apod.), firem, výrobků, družstev a časopisů... V první řadě jsou to však jména osob.

Je jasné, že hlavní hrdinové Pavlových krátkých próz jsou v převažující míře reálně existující lidé, ale ne vždy je tato polarita úplně jasná. Současně s pořadím jeho tří povídkových sbírek se zároveň se stylem autorova psaní postupně proměňuje i reálnost postav jednotlivých příběhů.

Z povídek z první sbírky *Plná bedna šampaňského*, která se poprvé objevila roku 1965, jich hodně vyšlo už dříve časopisecky ve sportovním týdeníku *Československý voják*. I tato skutečnost podmínila to, že všechny hlavní postavy, které v povídkách vystupují, jsou reálnými figurami sportovního světa — od Františka Kloze z první povídky přes Emila Zátopka až k Ladislavu Hellerovi v posledním textu sbírky.

Pokud za jedno ze základních kritérií reportáže jmenujeme požadavek autentičnosti a pravdivosti, museli bychom konstatovat, že v *Poháru od Pánaboha* (1971) se autor reportáži zcela vyhnul. V této sbírce totiž najdeme hrdiny smyšlené pro potřeby literární fikce. Postavy nejsou nijak faktograficky vykreslené, jako tomu bylo v předchozí sbírce. Reportážní povídky z této sbírky tedy logicky neodpovídají požadavku autentického faktu, před autorem se ovšem otevírá možnost zpracovat obecnější témata, kterým se svázán faktografickou přesností nemohl věnovat v předchozí sbírce. V *Umění reportáže*¹⁴⁰ je nastíněn problém pravdivosti uměleckého díla. Pavlovy povídky z *Poháru od Pánaboha* odpovídají Grygarově závěru, že *pravdivost díla nespočívá ve shodě jednotlivých jeho částí s těmi stránkami skutečnosti, jež jim bezprostředně odpovídají, ale spíše ji můžeme definovat jako shodu celkového smyslu díla se zobrazovanou skutečností*.¹⁴¹ Tedy: Pavlovi hrdinové z *Poháru od Pánaboha* představují typ určitého životního jevu, který je jistě v odrazu životní reality pravdivý. Příběhy z *Poháru od Pánaboha* jsou pravdivé v dokumentárním smyslu. Slouží jako

¹⁴⁰ Grygar, Mojmir. *Umění reportáže*. Praha: Československý spisovatel 1961

¹⁴¹ Grygar, Mojmir. *Umění reportáže*. Praha: Československý spisovatel 1961, s. 85

jakýsi obecně platný vzor, v němž by se dala imaginární jména nahradit za autentická.¹⁴² Jmenujme si několik příkladů: Na krátkém životním výseku hokejisty Mirka nebo fotbalisty Petra autor dokumentuje uhasínající slávu sportovce končícího svoji kariéru. Každý vrcholový sportovec na světě si na sklonku kariéry určitě klade otázku: Co budu dělat dál? V této sbírce se nejsilněji projevuje ona Pavlova potřeba ukázat *svět za kulisami*, ocitá se v domácím nebo tréninkovém zázemí svých hrdinů a i to tvoří jakýsi reálný podklad. I přes smyšlený příběh autor musí dokonale znát prostředí, do kterého hlavní postavy umístí. Sport už není výhradním ukazatelem v charakteristice jednotlivých postav, autor mnohem častěji prokládá věty úvahami o smyslu života, jeho hrdinové už nežijí výhradně sportem. Za příklad nám poslouží povídka ***Odpusť nám naše viny***, ve které jde mnohem víc než o horolezectví o vykreslení poválečné nálady a nepřátelského naladění Čechů vůči Němcům. V ***Poháru od Pánaboha*** jsou také víc než v ostatních sbírkách vidět rodinní příslušníci sportovců, řešících určité dilema, a jejich role jsou velmi důležité. V povídce ***Žluté růže*** odjíždí stará matka

*Kavkazské pohoří*⁰¹⁸

tragicky zahynulého horolezce Zdeňka na Kavkaz, aby u mohyly pod „horou smrti“ položila žluté růže na památku svého syna. V povídce, která dala název celé sbírce, v ***Poháru od Pánaboha***, zase Ota Pavel dokládá, jak kariéra hlavy rodiny ovlivní život jejich dalších členů. Manželka světoznámého fotbalisty si při domácí neshodě trpce posteskuje:

*Já poznala váš fotbal z jiné stránky než ti vaši obdivovatelé, co ve vás vidí hrdiny. Kolikrát jsi byl s námi na procházce? Kolikrát na výletě? Já jsem si ty prachy vydělala. Sakramentsky jsem si je zaplatila. Co mi chceš vyčítat?*¹⁴³

Jak důležité je pro sportovce fungující rodinné zázemí, zjišťuje vysloužilý fotbalista, kterého poprvé v zápase nepostavili do sestavy. Uvědomuje

¹⁴² Vokřál Jaroslav. *Závěrem*. IN: Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 141

¹⁴³ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 29

⁰¹⁸ zdroj obrázku: <http://www.kavkaz.name/kavkaz/kavkaz.jpg>

si, že to není jenom sport, ale i milující manželka a syn, kteří ho dovedou udělat šťastným. Tyto vzorce životních osudů poznával Ota Pavel při své práci se sportovci, jen je v *Poháru od Pánaboha* zevšeobecnil v aplikaci na smyšlené příběhy.

Ve sbírce *Syn celerového krále* (1972) se Ota Pavel opět vrací ke skutečným předobrazům literárních postav. To, že se od postav bez reálných předobrazů z *Poháru od Pánaboha* vrací k „reálným“ postavám sportovců, souvisí také s tím, že povídky sebrané do třetí sbírky vznikly většinou už mnohem dříve. Ve sbírce *Syn celerového krále* autor čerpá nejvíc ze své osobní zkušenosti, základem většiny povídek jsou vlastní novinářské zážitky, případně doplněné informace na základě výpovědí jiných osob, takže sbírka dostává vzpomínkový charakter.

Určitou vazbou k realitě je také intertextovost¹⁴⁴ Pavlových reportážních povídek. *Výstup na Eiger z Plné bedny šampaňského* odkazuje zeměpisným údajem k povídce *Odpust' nám naše viny* ze sbírky *Pohár od Pánaboha: Radan bude znovu u Liberce na Skaláku zlézat s kluky...Ve Skaláku získal techniku lezení...*¹⁴⁵

Ve druhé povídce se dočítáme: *Celou válku jsem lezl ve Skaláku jako blbý.*¹⁴⁶

V povídce *Omyl* se zase v textu objevuje jméno Františka Tikala, jenž vystupuje v povídce *Bratři*.

Povídka *Prokletý cyklista* se k autorské realitě hlásí malým vpiskem v části povídky: *Chtěl bych o tobě napsat knihu,*¹⁴⁷ který naznačuje, že Ota Pavel měl v úmyslu napsat knihu o cyklistice, jak potvrdil i ve své korespondenci.

---

¹⁴⁴ INTERTEXTOVOST = vztah mezi tzv. pretextem a metatextem, v případě Pavlových povídek jde o opakované obměňování a zmiňování určitých názvů či motivů – o jejich variaci

¹⁴⁵ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116

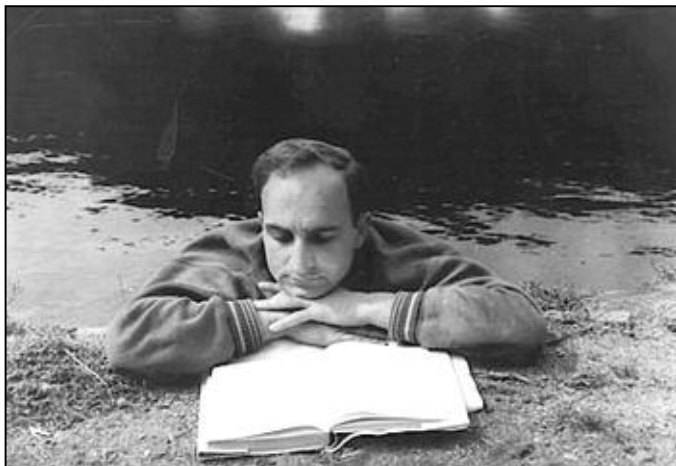
¹⁴⁶ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 46

¹⁴⁷ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 91

4.4.2. Autor reportáže

Na rozdíl od novinového útvaru zprávy, kde je osoba zpravodaje skryta, je v reportáži přítomnost reportéra naprosto zásadní. Fakta v reportáži jsou podávána pravdivě, ale z hlediska vlastního prožitku jejího autora. Proto na skutečnosti

Ota Pavel⁰¹⁹

v reportáži nahlížíme přes skličko reportérova individuálního přístupu. Jak jsme zmínili výše, v reportáži nejde jen o to, zda je daný fakt autentický, ale do jakých širších souvislostí je začleněn a jakým způsobem je autorem interpretován a objektivizován.¹⁴⁸ Z tohoto důvodu také Ota Pavel ve sbírce *Pohár od Pánaboha* opustil půdu autentických příběhů a postav ve snaze dobrat se hlubší obecnější pravdivosti a zobrazit témata, která se sportem souvisí, ale na reálných příbězích se demonstrovat nedají už z pouhých pragmatických důvodů – tento postup by se neslučoval s autorovým vnímáním skutečných sportovců, kterým každou svou povídkou vystavěl pomyslný pomník slávy.

4.4.3. Portrét¹⁴⁹

Jak už jsme naznačili výše, častým a oblíbeným postupem v jednotlivých povídkách je portrétní náskok hlavních postav. Cílem portrétního je podání obrazu člověka na základě jeho chování, myšlenkových pochodů a jeho jednání. Zobrazuje jeho vztah ke světu a čtenáři zároveň podává informace o jeho životě. V případě Oty Pavla se nedočkáme souvislého portrétního, jeho portrétní údaje o sportovcích tvoří spíše vsuvky v jednotlivých úsecích povídek. Nejmarkantnější je tento postup v povídce *Jak to tenkrát běžel Zátopek*. Autor

¹⁴⁸ tzv. pravdivé zobecňování faktů - podle Grygara (Grygar, Mojmir. *Umění reportáže*. Praha: Československý spisovatel 1961, s. 89)

⁰¹⁹ zdroj obrázku: Ota Pavel (http://www.radio.cz/pictures/spisovatele/pavel_ota_ctouci.jpg)

¹⁴⁹ PORTRÉT: v žurnalistice se jedná o zevrubné publicistické hodnocení obecně známé osobnosti, které soustřeďuje všechna důležitá fakta a události života portrétovaného. V popředí je snaha o objektivní hodnocení. (Praktická encyklopedie žurnalistiky)

prokládá samotný děj příběhu, který jednoznačně spěje k vrcholu Zátopkovy kariéry – olympiádě v Helsinkách – větami nebo krátkými odstavci, jež informují o životě běžce:

*Narodil se v desetičlenné rodině moravského stolaře.*¹⁵⁰

*Nastoupil do zlínské Bařovy školy práce.*¹⁵¹

*Vyhrál své první závody.*¹⁵²

*Po válce opustil Emil Zátopek Zlín.*¹⁵³

*Po vyřazení z akademie nastoupil do Milovic ve funkci velitele čety.*¹⁵⁴

*V Oslo, na mistrovství Evropy, doběhl v závodě na pět kilometrů pátý.*¹⁵⁵

*Za rok po Helsinkách získal v běhu na deset kilometrů v Londýně první lehkooatletickou zlatou medaili pro Československo.*¹⁵⁶

...

Všechny informace sesbírané v průběhu povídky vykreslí ve svém úhrnu celkový portrét Emila Zátopka. Podobnou stavbu vykazuje povídka ***Prokletý cyklista, Brankář, Kolik má kuň chlupů, Já jsem král. ty jsi král, každý má svůj marcipán*** a další.

4.4.4. Detail

Grygar uvádí jako velmi důležitý rys reportáže práci s detailem. Nejen v publicistice je zaměření se na určitý detail, přesně viděný a zaznamenaný fakt, který umožňuje nevšední pohled na zobrazovanou skutečnost, podstatné. Již v předchozí části věnující se povídkovým rysům v Pavlově tvorbě jsme uvedli, že detail je jedním z hlavních prostředků redukovaného popisu osob, věcí i prostředí. V novinářském stylu je práce s detailem klíčová, protože otevírá možnost na malé ploše postihnout rychlou a přesnou charakteristiku daného jevu. Skutečnost, že reportáž je prvotně novinový druh a že i některé Pavlovy povídky byly původně psány pro časopis, se promítá do jejich názvů, které se nezřídka na samotný detail

¹⁵⁰ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 40

¹⁵¹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 42

¹⁵² Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 45

¹⁵³ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 46

¹⁵⁴ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 47

¹⁵⁵ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 47

¹⁵⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 50

v povídce zaměřují. Novinové titulky obecně mají několik funkcí – poutají pozornost, pomáhají s orientací v textu, podávají informace a ovlivňují čtenáře, zároveň se snaží postihnout základní myšlenku celého článku. Podobným způsobem se uplatňují i názvy jednotlivých povídek ve sbírkách Oty Pavla.

Mnohdy je celá souvislost názvu s dějem povídky osvětlena až v samotném závěru. *Omyl, Salto nazad, Sedm deka zlata, Žluté růža, Hodinky s vodotryskem, Vlajka s medvědem*, atd. jsou názvy povídek, ve kterých mají objekty z názvu klíčový význam. Naopak typicky beletristické názvy mají povídky, které prakticky už svým titulem naznačují, že se v nich bude odehrávat nějaký příběh (*Jak to tenkrát běžel Zátopek, Jak to člověk prohrál a potom vyhrál,...*), nebo jsou dokonce významově začleněny do textu (*Pár kilometrů od Terezína, „Haló, taxi!“*). Povídka *Nejhorší je být brankářem* začíná přímo novinovým titulkem: */Daily News/ Československé mužstvo Dukla mělo tentokrát velikou oporu v brankáři Koubovi.*¹⁵⁷

Včlenění detailu do textu reportáže musí být vedeno přesným autorovým záměrem, protože velké množství nepodstatných detailů naopak přesnost a výraznost rozmělnuje. *Jestliže autor tuto otázku pomine, stává se reportáž zmatenou, neúčinnou a její výsledek je obyčejně zarmucující.*¹⁵⁸

V povídce *Omyl* si všimněme detailu, jakým jsou pohledy různých lidí, kteří v průběhu děje s odlišnými výrazy hledí na cyklistu Jana Veselého – svazových funkcionářů, kteří odsoudili cyklisty Veselého a Kubra za spiknutí proti režimu, Veselého, kterého od prvního pomýšlení na to, že vzdá etapu, odradí trenér a nakonec kolegy Kubra, který těsně před tím, než oba vzdají závod míru (krizový okamžik celé povídky), vrhne na svého kolegu zdrcující pohled:

*...jak jezdili kolem, probodávali mě pohledem.*¹⁵⁹(FUNKCIONÁŘI)

*...to byl druhý důvod, proč ty zdrcující pohledy z vozů...*¹⁶⁰

(FUNKCIONÁŘI)

¹⁵⁷ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 72

¹⁵⁸ Štorkán, Karel. *O reportáži prakticky i teoreticky*. Novinář 1985, s. 78

¹⁵⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 20

¹⁶⁰ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 23

...já v té chvíli vytřeštil oči, protože jsem poznal, že on to myslí vážně!“¹⁶¹(VESELÝ)

...a on se na mě tak nešťastně podíval...¹⁶² (KUBR)

V povídce *Zítřka začnou všední dny* je klíčový detail zakotven ve větách: *Jdeme už do kabin uličkou mezi diváky. Dívám se na ně a uvědomuji si, že od dnešního dne jsem jako oni.*¹⁶³ V této chvíli si hokejista poprvé uvědomuje, že je to naposled, co prochází rozvášněným davem.

4.4.5. Kompozice reportáže

Kompozice reportáže není statická, jako je tomu například u zprávy. Vladimír Jisl ve své odborné práci věnující se žurnalistice a novinovým druhům¹⁶⁴ nazývá dynamický rys reportáže *dějovostí*¹⁶⁵, kdy je základní zápletka kompozičně vystavěna na podobném základu jako Aristotelovo klasické rozdělení dramatu, jež lze v jisté míře aplikovat i na kompozici reportáže – expozice, rozvíjení děje, závěr (pointa). Reportáž se nesnaží pouze informovat, ale snaží se vylíčit událost s jistým napětím, takže se její děj odvíjí stejně jako výše zmíněná stavba dramatu.

Expozice

Postupem typickým pro literární žánr reportáže je bezpochyby okamžitý vstup do děje, rychlé objasnění základní zápletky, kterému, jak jsme připomenuli výše, často napomáhají už samotné názvy povídek. Štorkán upozorňuje na to, že *čtenář je dnes velmi netrpělivý, nesnáší unavující dlouhé vyprávění; žádá rychlé uvedení do „věci“.*¹⁶⁶ Reportážní povídky Oty Pavla se vyznačují krátkými úvody s jednoduchými větami, které okamžitě vstupují do určitého okamžiku v hrdinově

---

¹⁶¹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 23

¹⁶² Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 27

¹⁶³ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 79

¹⁶⁴ Jisl, Vladislav. *Žurnalistika - Novinové druhy*. Praha: Novinář 1966

¹⁶⁵ dynamická místa střídají pasáže s relativním zklidněním, ztišením, podobně jako u povídky jsou nositeli dějového napětí především slovesa a krátké, úsečné věty. (Jisl, Vladislav. *Žurnalistika*. Praha: Svaz československých novinářů 1966, s. 94)

¹⁶⁶ Štorkán, Karel. *O reportáži prakticky i teoreticky*. Praha: Novinář 1985, s. 112

životě. Především v *Plné bedně šampaňského* nenalezneme jedinou povídku, která by se rozvláčněji věnovala popisu úvodních scén.

*Dali mi zase květiny, vrátili mi diplom, v tvrdý červený rouře, objímali mě a zase líbali a mezi jinými říkali, že je to omyl.*¹⁶⁷ Takový je začátek povídky *Omyl*, kde je hned v první větě naznačen motiv celého příběhu. Teprve v průběhu děje se čtenář retrospektivně dozvídá o příčinách onoho omylu, jehož motiv se vrací ještě na konci děje. Tato povídka je příkladem reportážního postupu, kdy se závěr vrací k motivu v expozici: *A nestačí říci, že to byl omyl.*¹⁶⁸

V povídce *Bratři* zase úvodní odstavce předznamenávají dění v závěru povídky. Po představení hlavního hrdiny Franty Tikala následuje věta: *Za Austrálii hraje taky Tikal,*¹⁶⁹ která naznačuje, že dojde k setkání dvou bratrů, tajemstvím zatím zůstává pouze to, jak jejich setkání skončí.

Rozvíjení děje

Do úseku *rozvíjení děje* se v našem případě dá začlenit okamžik krize, který je klíčový pro povídkovou formu. Právě tento okamžik krize totiž určuje, v jakou pointu celý příběh vyústí. Spojení reportážního rozvíjení děje pomocí

*Můstky v Oberstdorfu*⁰²⁰

kupení faktů, tezí, kontrastů a postřehů s beletristickou napínavostí směřující k okamžiku krize, představuje onen charakteristický Pavlův reportážně-povídkový styl psaní. V povídce *Skokani* se vedle hlavní dějové linie přípravy skokanů na náročný závod a jeho uskutečnění vyskytují faktické popisy skokanského areálu, biografické informace o skokanech, zdůvodnění, proč závodníci skáčou bez čísel, autor si všímá detailů jako pomerančů, šťáv k občerstvení, toho, že si skokan Motejlek

¹⁶⁷ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 18

¹⁶⁸ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 31

¹⁶⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 81

⁰²⁰ zdroj obrázku: Perútka, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu*. Bratislava: Obzor a Šport 1982.

zapálil cigaretu, přestože nekouří a vysvětluje, proč jeden ze zkušených závodníků podal výkon pod svoje možnosti. To všechno zautentičňuje celou povídku a zároveň přispívá ke stupňování napětí:

Čeká je ještě procedura lékařské prohlídky, vůbec všechno nasvědčuje tomu, že jde o lety vzduchem. Nedostávají čísla na prsa, vítr by je mohl odtrhnout a oprít se do nich, dávají jim jen malá číselka na rukáv...Ačkoliv Motejlek nekouří, zapaluje si teď cigaretu a bafá pro uklidnění...No nazdar, zkušený Max Bolkart skočil jen padesát šest metrů! Bál se zřejmě odrazit, doslova spadl s můstkem.¹⁷⁰

V tuto chvíli nastává již zmiňovaný okamžik, kdy autor může hlavního hrdinu vyslat dvěma směry – cestou úspěchu, či neúspěchu. Ve zlomku vteřiny,

kdy Dalibora Motejlka na odrazové hraně můstku opouští předtím všudypřítomný strach z letů na lyžích, je jasné, která z nich to bude:

Bliží se k hraně a na té se odrazí...Konečně přistává na doskočišti, zatáčí a uvědomuje si tu jedinečnost chvíle, která je vlastně dopřána jen jednotlivcům: takhle létat vzduchem.¹⁷¹

Dalibor Motejlek⁰²¹

Povídka potom vyústí v jediný možný konec, který čtenář vytuší – nový světový rekord v podání hlavního hrdiny, jehož provedení je provázeno autorovým popisem techniky skoku.

Prvky napětí

Na rozdíl od zprávy nebo jiných novinových útvarů si dynamičnost reportáže žádá prvky napětí. Tomu jistě napomáhá i její stavba. Reportáž má být vystavěna tak, aby směřovala k vyvrcholení, jak jsme naznačili v úvodu této kapitoly. Kompozice ovšem není jediným prostředkem k dosažení napětí. Jestliže reportáž uvádí fakta do širších souvislostí, musí nutně při tomto procesu nastat okamžik, kdy narazí na překvapivý problém – odhalení. To nás přivádí opět

¹⁷⁰ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 141

¹⁷¹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 142

⁰²¹ zdroj obrázku: <http://www.sportovci.cz/php/obrazek.php?3181>

k samotnému základu reportáže. Aby autor reportáže mohl odhalit něco, co nikdo nezná, nespokojí se s pouhým povrchním pohledem na předkládaná fakta, ale věnuje se intenzivnímu vnitřnímu bádání. Klíčová je v tomto případě už volba tématu. Hůř se bude objevovat neznámé ve skutečnosti všeobecně známé. Sportovní tematika je jednou takovou oblastí, v níž hledat neobjevené je velmi obtížné. Ota Pavel našel neprobádané území v zobrazení sportovních osobností jako obyčejných lidí, v představení takových životních příběhů známých sportovců, jaké jsou blízké všem obyčejným lidem. Stupňování napětí slouží kromě tématu především morfologické a syntaktické prostředky, kterým se věnujeme v části týkající se jazykového rozboru reportážních povídek.

Závěr

V závěru reportáže dochází k rozuzlení zápletky, k dosažení cíle, ke kterému hrdina směřuje; v této části reportáže se autor často vyjadřuje k základní myšlence v krátké pointě, aby ji ještě vyhrotil¹⁷², a to se stýká s povídkovým subjektivizovaným stanoviskem vypravěče. Na začátku *Reportážní povídky za pět litrů hřibků v sladkokyselém nálevu* stojí postava Jardy Pekaře, který si u novináře Oty Pavla doslova vyprosí reportáž za sjednanou odměnu pěti litrů hřibků v sladkokyselém nálevu. Přestože se Otovi Pavlovi do této práce nechce, v průběhu povídky mění názor, když vidí, že v malém městečku dělají *ten sport malý, opravdový*.¹⁷³ Hřibky v sladkokyselém nálevu za svou reportáž nakonec nedostane, přesto se objevují v závěru povídky:

*A pak najednou mi zas bylo do breku, protože jsem si uvědomil, že takoví lidé, jako jsou Pekaři, musí lákat novináře a spisovatele na hřibky v sladkokyselém nálevu, zatímco u šaten zpěváků a hvězd stojí zástupy žurnalistů.*¹⁷⁴

4.4.6. Specifika sportovní reportáže

Ota Pavel začleňuje do svých povídek prvky sportovní reportáže. Jejím hlavním znakem je, že je buď psaná současně s utkáním, nebo krátce po jeho

¹⁷² Jisl, Vladislav. *Žurnalistika - Novinové druhy*. Praha: Novinář 1966, s. 111

¹⁷³ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 42

¹⁷⁴ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 42

skončení. Tak se tváří v *Reportážní povídce za pět litrů hříbků v sladkokyselém nálevu* popis fotbalového zápasu. K realitě poutá autorův popis místního fotbalového zápasu formou komentáře sportovního zpravodaje, který utkání sleduje. Reportážní formu podtrhuje fakt, že jednotlivé akce jsou časově zakotveny v realitě, přesto nejde o čisté zpravodajství, protože výběr výrazových prostředků i to, že si autor nevšímá pouze fotbalových momentů, reportáž ze zápasu beletrizuje:

Ve 14:30 má utkání začít. Nezačalo.

Ve 14:30 vystřelil Kusý strašnou pecku, minul branku.

Ve 14:42 nadává paní Veverková z okna vojákům, že jejich dcera Eva nebude mít kde spát.¹⁷⁵

V povídce *Poslední zápas Františka Kloze* autor uplatňuje postup, který připomíná televizní či rozhlasový komentář:

Kloz mu dává hned gól, ale rozhodčí Angličan Lewington píská ofsajd. Pak nastřeluje tyč. Maďaři téměř po půlhodině hry stále vedou. Dostává balón od Rulce, vyrovnává.¹⁷⁶

Sportovní reportáže obecně se vyznačují vysokou dějovostí. Jisl zmiňuje, že dějovost má pro reportáž klíčový význam – do popředí vystupuje zejména ve srovnání s ostatními novinovými druhy. Reportáž pro zvýšení dějovosti užívá živějšího jazyka, kterému se věnujeme v následující části naší diplomové práce.

---

¹⁷⁵ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 39

¹⁷⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 116, s. 13

5. Reportážní povídky

„A sport?

Myslím, že na bráně toho zámku by mělo být vytesáno:

BEZ SPORTU NENÍ ŽIVOT“

(Reportážní povídka za pět litrů hřibků v sladkokyselém nálevu)¹⁷⁷

5.1. Tematika

Hlavním a základním tématem reportážních povídek Oty Pavla je **sport**. Téma, které bylo autorovi jako sportovnímu reportérovi nejbližší, tvoří základní stavební kámen každé z povídek. Je to sport *malý, opravdový*¹⁷⁸, sport vyžadující pravidla fair play, kde je každý prohřešek proti čestnosti spravedlivě potrestán. Sport je v Pavlových povídkách vykreslený bez vedlejších negativních příznaků, které s sebou vrcholové sportování přináší. Touha po vítězství a úspěchu nemá až na jedinou výjimku¹⁷⁹ příměs jakéhokoliv kalkulu nebo zákeřného chování. Tuto Pavlovu idealizaci Bohumil Svozil označuje za *zpořádání sportu*¹⁸⁰, které se naplno projevilo v *Pohádce o Raškovi*. Sport je zobrazen jako boj o nejvyšší mety, jenž je součástí každodenního života sportovců, rozhodující přítom není výsledek, ale způsob a namáhání se při sportovním výkonu. Důležitý je pro autora průběh sportovního zápolení, úsilí a snaha zvrátit nezvratitelné nebo třeba jen pouhé potěšení ze sportu, uspokojení, které sport přináší, pokud se provozuje z radosti. Stejně dobrý je olympijský vítěz Emil Zátopek i Čechoameričan Václav Hanousek, který si z nostalgie přeje zakopat s Duklou v New Yorkském Central parku, a má dětinskou radost ze hry, přestože není schopen se pořádně trefit do míče. Jako díky za to, že si s Duklou mohl zahrát, vystrojil celému mužstvu hostinu za 3000 dolarů.

V povídce *Olympijské hry*¹⁸¹, v níž se autor pokouší obohatit svůj text o sci-fi prvky, je sport prostředkem sblížení nejen kontinentů, ale dokonce celého vesmíru. *Obyvatelé planety F jsou chudší, pokud jde o sporty. Znají jen dva a ostatní chtějí zavést tak, jak je viděli u nás na Zemi.*¹⁸² Důležitost sportovní dřiny

¹⁷⁷ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 36

¹⁷⁸ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 42

¹⁷⁹ v povídce *Vlajka s medvědem* vyhraje hlídka závod díky podvodu jednoho z jejích členů. Morálně ale podvod nezvítězí, protože nepoctivec si svou vinu uvědomuje a lituje jí.

¹⁸⁰ Svozil, Bohumil. *Próza obrazná i věcná*. Praha: Ústav pro českou literaturu 1995, s. 64

¹⁸¹ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 104 - 112

¹⁸² Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 107 - 108

a skutečnosti, že nic není ve sportu zadarmo, dovádí do extrému, když objasňuje, jak obyvatelé planety F vypočítávají výsledky závodů. *Na planetě F je vlastně vítězem ten, kdo odvede v tréninku a závodě nejvíc práce. Talent se odpočítává, což je absolutně spravedlivé.*¹⁸³

Sport je tedy prvotním tématem Pavlových reportážních povídek, které rozvíjí další vedlejší témata a motivy. To, co se sportem vždy úzce souvisí, je motiv **národní hrdosti**. Neustále se vrací motiv Prahy především ve vzpomínkách emigrantů – *...říkám jí: holka ten Václavák je přece jenom Václavák*¹⁸⁴, *československé hymny - ...celý mančaft zpíval pod severskou oblohou na zahradě hymnu o zemi, kde je domov jejich...*¹⁸⁵, nebo národního znaku lva – *...měli by na prsou stejného lva, jakýho si přivedl do svého znaku kníže Brunčvík.*¹⁸⁶ - *...vbíháme na hřiště jak český lvi připraveni roztrhat ty lvy anglický.*¹⁸⁷ Ke sportu patří fanoušci a jejich zobrazení v reportážních povídkách Oty Pavla většinou dostává humoristický nádech Poláčkových a Bassových próz. *Lidé vyskakují do vzduchu, lijí na sebe nejen sodovku a limonády, ale také pivo a tloučou se a plácají do zad, jako by vyhráli oni nad světovou elitou.*¹⁸⁸ *...Byl strašný citlivka, jak vyhráli naši sportovci velké sportovní utkání, tak u televize při hymně strašně brečel, a snad dokonce posílal našim sportovcům pozdravné telegramy do ciziny.*¹⁸⁹

Téma sportu provázejí zcela samozřejmě motivy **boje, strachu, odvahy a vítězství**, bez nichž se žádné sportovní klání neobejde. Stejné motivy se ale opakují i v nespportovním kontextu. Pokud se jedná o sportovní vítězství, vždy je vykoupeno dřinou a není dáno zadarmo. *Byl to nádherný pocit být první. Být první a vítězit. Být lepší, než jsou druzí.*¹⁹⁰ Životní vítězství k němu tvoří identickou

¹⁸³ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 108

¹⁸⁴ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 85

¹⁸⁵ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 15

¹⁸⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 84

¹⁸⁷ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 81

¹⁸⁸ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 152

¹⁸⁹ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 30

¹⁹⁰ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 123

paralelu, často je provázeno větší bolestí než sportovní výkon – *Radovi, jemuž říkáme Racek, umřela nedávno v pražské nemocnici máma a ve druhé, na jiném konci Prahy, mu ležela žena a čekala už pět měsíců na porod, který stejně asi nedopadne dobře. A Racek měl hrát a myslet na to, jak porazit sebevědomé Rumuny*¹⁹¹ ...*Chvilku na sebe koukali, Beďár byl z těch telefonátů celý ochraptělý, ale na Racka zařval, že se mu narodil zdravý syn a máma je taky vpořádku.*¹⁹²

Můžeme říci, že tematika povídek se proměňuje podle jednotlivých sbírek. *Plná bedna šampaňského* se sportovních témat téměř bezvýhradně přidrzuje a sportovní výkon je vždy hlavním námětem všech textů. V *Poháru od Pánaboha* se Ota Pavel věnuje hlouběji tématům, které nezahrnul do *Plné bedny šampaňského* ani do *Dukly mezi mrakodrapy*. Jednak ho nemoc limituje od vykonávání práce sportovního redaktora, jednak právě nemoc mu přináší náměty k zamýšlení. Všechny povídky mají samozřejmě společný základ – sport, ten se ale stává jakýmsi pozadím, kulisou pro to, aby mohla vystoupit témata závažnější, než jsou sportovní klání. V povídce *Pohár od Pánaboha* je to téma životní motivace, **hledání smyslu** dalšího života ve chvíli, kdy člověk ztrácí oporu ve své dosavadní práci. Stejně téma se vrací v povídce *Zítřejší začnou všední dny*. Téma **osobní ztráty a mateřské lásky** rozvíjí povídka *Žluté růže - Byla to hora krásná a vznešenější než všechny hory, které viděla a o kterých četla. Svítala do dálky a jen zlatá hvězda jí chyběla na špičce. Tak to tedy byla hrobka jejího syna, hrobka, jakou nemají ani králové a královny.*¹⁹³

Syn celerového krále se opět vrací k základnímu tématu sportu. V mnoha povídkách vzpomíná Ota Pavel na svoje známé sportovce a tvoří tak jakési medailonky o jejich životě – např. *Reportážní povídka za pět litrů hříbků v sladkokyselém nálevu* nebo *Já jsem král, ty jsi král, každý má svůj marcipán* atd.

Hlavní témata reportážních povídek potom doplňují různé motivy, které se v průběhu sbírek opakovaně vrací. Nejvýraznější je přitom motivika **pohádková**.

---

¹⁹¹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 128

¹⁹² Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 133

¹⁹³ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 89

Pohádkové motivy

Ve sbírce *Syn celerového krále* se autor stejně jako v *Poháru od Pánaboha* nechává víc unášet fantazií a místy až pohádkovými postupy, kdy hrdinům přisuzuje vlastnosti pohádkových reků, kteří vítězí nad pomyslným

Marie Kettnerová, Bohumil Váňa⁰²²

„zlem“. V povídce *Jak Bohoušek Váňa oplatil hořký slzy Marušky Kettnerový* aplikuje pohádkový postup „vítězství dobra nad zlem“. Vypráví o sportovních bojích dvou našich vynikajících stolních tenistů – Marie Kettnerové a Bohumila Váni. Už zdobněliny v názvu povídky naznačují, že se můžeme dočkat pohádkového vyprávění. Marii Kettnerovou líčí Ota Pavel způsobem, jakým se v pohádkách popisují princezny – *Maruška Kettnerová byla krásná, měla vlasy jak uhel a černý tmavý oči, který pořád vypadaly, jako by se smály, a na nich se houpala loď*.¹⁹⁴ Prohru Marie Kettnerové s Maďarkou Siposovou podává autor jako „zlo“, nad kterým zvítězí Bohoušek Váňa v závěru povídky tím, že porazí v zápase o postup do finále mistrovství světa dalšího Maďara Viktora Barnu, a oplátí tak hořký slzy Marušky Kettnerový.

Nejednou se v povídkách vyskytují pohádkové postavy – báby sudičky v povídce *Prokletý cyklista* určily osud Jana Kubra, v *Poháru od Pánaboha* se v postavách dvou záhadných mužů, kteří přišli odměnit vysloužilého fotbalistu nádherným pohárem, objevuje motiv andělů – *A co říkali ti chlapi! Poslouchala jsi vůbec? Že poletují po světě a mají s lidmi plno práce. Ano, poletují...*¹⁹⁵

¹⁹⁴ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 17

⁰²² zdroj obrázků: www.pingpong.cz

¹⁹⁵ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 43

Sportovec z povídky *Žluté růže* byl v očích maminky *hezký jako princ z pohádky o šípkové Růžence*¹⁹⁶, Ladislav Heller v povídce *Pár kilometrů od Terezína* byl *černý a vypadal vlastně jako čert. Ale ten dobrý čert z krásných pohádek*,¹⁹⁷ v povídce *Nejhorší je být brankářem* je *postel vysoká a nastlaná, takovou asi měla princezna s hráškem*.¹⁹⁸

Pohádkovému nádechu povídek autor vypomáhá často sám používáním charakteristických pohádkových obrátů – byl jednou jeden – se v obměně vyskytuje např. v povídce *Kolik má kůň chlupů: Byli čtyři kluci: Pavel Mašek, Míla Janda, Míla Drahoš, Jarda Kumpošt...*¹⁹⁹

Zároveň názvy některých povídek jsou vyloženě pohádkové – *Jak to tenkrát běžel Zátopek, Jak Bohoušek Váňa oplatil hořký slzy Marušky Kettnerový, Jak to člověk prohrál a potom vyhrál*.

Celková stylizace některých povídek směrem k pohádce je patrná také díky pohádkovým pasážím – *Dřevo muselo nejspíš vyrůst v nějaké kouzelné zahradě*.²⁰⁰

To, co v souvislosti se sportovní tematikou nemůže chybět, jsou motivy **srdce** a **štěstí**. Velké sportovní srdce nechybí žádnému z hrdinů – *měli dobrá srdce a dobré srdce se rychle rozdává, až z něho nic nezůstane*²⁰¹ – a sportovní štěstí je vždy trochu zásluha velké dřiny:

*Najít štěstí můžeme jedině, když budeme silní. Ale najít první praménky velkého štěstí, to se musí dlouho, předlouho pracovat.*²⁰²

*Měl veliké sportovní srdce, ale už nemohlo nic dobývat.*²⁰³

V kontrastu se sportovní slávou a štěstím stojí štěstí soukromé, životní. V povídce „*Haló, taxi!*“ se Čechoameričan ptá řidiče taxíku, bývalého slavného fotbalisty Rudolfa Kučery, jestli se vůbec zajímá o fotbal, a ten mu odpovídá:

---

¹⁹⁶ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 83

¹⁹⁷ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 153

¹⁹⁸ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 72

¹⁹⁹ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 8

²⁰⁰ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 23

²⁰¹ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 98

²⁰² Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 50

²⁰³ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 28

Rudolf Kučera⁰²³

„Já se zajímám o tohle,“ řekl taxikář. A pustil frajersky pravou rukou volant a ukázal ke stropu volhy, kde se houpaly malinké botičky.

„Co je to za bota?“ zeptal se host.

„To jsou první boty mé dcery...“²⁰⁴

V povídce **Baroni na kolech** se Ota Pavel zamýšlí nad otázkou, zda mezi přídavnými jmény *slavný* a *šťastný* nutně musí ležet rovnítko. Cyklista Christian Battaglia nevyhraje nikdy žádný velký závod, nebude nikdy slavný:

Ale bude šťastný?

*Šťastný je zřejmě nejšťastnější slovo na světě. Šťastný znamená víc než bohatý anebo slavný.*²⁰⁵

Přírodní motivy

I v reportážních povídkách je možné vystopovat pro Otu Pavla velmi příznačnou motivku přírodní. Ač to na první pohled tak nevypadá, velice důležitou roli hraje příroda i ve sportu. Může tvořit například kulisu, která podkresluje fázi přípravy sportovce na závody a kontrastuje se zaplněnými řvavými stadiony, jako tomu je v povídce **Jak to tenkrát běžel Zátopek**:

*...koncerovali tu jen ptáci a bzučící hmyz, prosluněné průseky protkané mechem a vřesem přímo vyzývaly k běhu.*²⁰⁶

Často na její přízni závisí ale i výkon jednotlivých hrdinů – *sníh horolezcům přikrývá chyty a mlha jim ztěžuje viditelnost,*²⁰⁷ *silný a studený protivítr fouká proti cyklistům,*²⁰⁸ horolezce za úspěšné zdolání hory ve **Výstupu na Eiger** odměňuje slunce:

²⁰⁴ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 67

²⁰⁵ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 89

²⁰⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 47

²⁰⁷ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 122

²⁰⁸ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 20

⁰²³ zdroj obrázku: Brůna, Otakar. *Potkat Otu Pavla*. Třebíč: Akcent 2000.

*Poslední obtížný úsek a jsou na hřebenu. (...) Mlha mizí, objevuje se slunce, ozařuje ledové krajky lemující hřeben. Jako by se jim pojednou chtěla stěna tou krásou odvděčit.*²⁰⁹

*řeka Berounka*⁰²⁴

Ve sbírce *Syn celerového krále*, kde v několika povídkách autor vypravuje svoje zážitky s přáteli sportovci, se objevují motivy řeky typické pro jeho dvě pozdní sbírky povídek *Jak jsem potkal ryby a Smrt krásných srnců*.

Zatímco v těchto dvou sbírkách je příroda vykreslená jako přívětivý „společník“ člověka a ukazuje mu jen svou příznivou tvář, v reportážních povídkách tomu tak pokaždé není. Hrdinové se perou jak se svými soupeři, tak s nepřízní přírody. Dokonce sám autor vypráví v *Reportážní povídce za pět litrů hříbků v sladkokyselém nálevu* ne právě idylické zážitky z rybaření:

*...jak tu zpívá s nemocným žlučníkem nad tichým rybníkem, kde ležely naše mrtvé pruty. Byly stejně mrtvé jako les, kde jsem nic nenašel. Když jsme jeli potom promrzlí domů, měl jsem dojem, že mám zápal plic.*²¹⁰

I přes občasnou odvrácenou tvář je ale příroda z velké části odměnou po náročném výkonu a svou krásou se stává hojivým balzámem v nepřízni lidského osudu.

5.2. Jazyková stránka

V úvodu této kapitoly, která si klade za cíl podrobnější jazykovou analýzu a odhalení výrazových prostředků podléhajících reportážnímu či povídkovému útvaru ve sbírkách Oty Pavla se sportovní tematikou, musíme zmínit zásadní kritérium, jež jejich výběr určuje. Reportáž i povídka jsou literárními žánry, které jsou omezeny svým rozsahem – reportáž jako původně novinový útvar omezuje prostor, jenž jí je v novinách věnován (v případě Oty Pavla je to prostor časopisů, do kterých byly některé povídky psány) – krátkost povídky je zase jedním z jejích

²⁰⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 123

²¹⁰ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 38

základních rysů a jejímu krátkému rozsahu jsme se věnovali v kapitolách předcházejících. Z toho vyplývá, že výrazivo je do velké míry zhuštěno a zacíleno k přesnému a jasnému vyjadřování. Žánr povídky si ovšem žádá i obrazná vyjádření a o ty není v Pavlových textech, jak si ukážeme, nouze.

Nahlížíme-li na reportážní povídku z úhlu reportéra, kterým Ota Pavel primárně byl, měly by dané texty vyhovovat požadavkům významové přesnosti a pravdivosti. Komunikační proces v publicistice obecně je spojen s úsporným, ale zároveň dynamickým vyjádřením určité myšlenky, s rychlým proniknutím k „jádro věci“. K přesné reprodukci skutečnosti je zapotřebí důkladného zvládnutí lexika a výrazů oblasti, o níž reportér píše, a to nejen jejich pasivním přijímáním, ale zároveň vyhledáváním a obohacováním svého výraziva.²¹¹ Jestliže je jazyk reportáže jednou z hlavních složek formy, je zároveň hlavním prostředkem k dosažení cíle²¹².

Styl autora psaní

Styl autora nelze od výrazové stránky literárního díla oddělit, protože je definován jako princip výstavby textu, který specifickým způsobem vybírá a kombinuje výrazové prostředky.²¹³ Již v předcházejících kapitolách jsme se pokusili určitým způsobem hledat jednotlivé typické rysy stylu Oty Pavla z hlediska povídkových a reportážních elementů, v této kapitole se zaměříme právě na výrazové prostředky, které dotvářejí charakteristiku Pavlovy reportážní povídky – a to prostředky syntaktické, lexikální, morfologické a jiné.

5.2.1. Syntaktické prostředky

Zhuštěný prostor reportážní povídky si vynucuje použití jednoduchých syntaktických forem. Celkově můžeme konstatovat, že v reportážních povídkách Oty Pavla převládají krátké sevřené věty, důraz je kladen na obsahovou, ne formální stránku vyjádření. Jednoduchá forma vyjadřování pomáhá rychlému odvíjení děje, jež odpovídá požadavku dějovosti a napínivosti reportáže.

---

²¹¹ Štorkán, Karel. *O reportáži prakticky i teoreticky*. Praha: Novinář 1985, s. 68

²¹² Štorkán, Karel. *O reportáži prakticky i teoreticky*. Praha: Novinář 1985, s. 75

²¹³ podle: Peterka, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Praha: PF UK 2001, s. 103

Z převážné většiny je text sestaven z jednoduchých vět, v okamžicích stupňovaného napětí dokonce z vět holých nebo s nevyjádřeným podmíněm:

*...slunce svítí, nohy běží a nervy odpočívají.*²¹⁴

*Skáču...Vyrážím...Ležím.*²¹⁵

Elipsa

Elipsy se v textech vyskytují poměrně často, většinou je jimi podpořen okamžik krize, vrchol, kdy napomáhají urychlovat odvíjení děje. Kontextová elipsa je motivována snahou neopakovat se a urychlit tím dějový spád, případně zdůraznit eliptickou část:

*(Nechtěl, bál se.) Ne ran, ale pohledů, výčitek.*²¹⁶

*(...pomyslí přitom na československé hokejisty, kteří v tomto roce překvapili v Ženevě a Lausanne dobytím titulu mistrů Evropy.) Ale Eiger?*²¹⁷

Výpustky přísudku opět podporují okamžik krize:

*Tvrdá podlaha, pocit překvapení, bolest v nohou.*²¹⁸

*Levá ruka – pravá noha.*²¹⁹

Elipsy přísudkových částí často slouží především stupňování napětí a kontrastu, který vzniká k předchozímu kontextu. Jako výstřely z pistole znějí jednotlivá jména v povídce *Pár kilometrů od Terezína*, kdy autor jmenuje favority závodu, elipsa je zdůrazněna ještě grafickým provedením, kdy pro každé jméno je vyčleněn jeden řádek a největší z favoritů je dokonce zdůrazněn vykřičníkem:

Cosma

Bansborg

Lulau

Schur!

*Mistři a exmistři světa. Světová elita. Proti jedinému klukovi z Kopist...*²²⁰

²¹⁴ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 59

²¹⁵ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 79-80

²¹⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 105

²¹⁷ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 111

²¹⁸ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 36

²¹⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 113

²²⁰ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 150

V povídce *Výstup na Eiger* popisuje autor prostředí tak, jak jej v krizovém okamžiku vnímá hlavní postava. Tak, jak putují oči horolezce Radana po skále a odkrývají její záludnosti, odpovídají této situaci i výrazy:

*Jsou v Rampě; led, černobílé skalky, převisy.*²²¹

Elipsy jsou často spjaté s vnitřními úvahami hlavní postavy. Stejně tak, jak se jí myšlenky honí hlavou, jsou přenášeny na papír:

*Co teď? Zpátky? Stranou? Ale kam?*²²²

*Dva, pět, deset. Dvanáct. Patnáct! Jak to patnáct?*²²³

Elipsa slouží redukci popisných pasáží – autor nechce zdržovat rozvleklými popisy – *Podpisy. Stisky rukou. Gratulace.*²²⁴ Stejně se redukce popisu projevuje v povídce *Pár kilometrů od Terezína* v elipse, jež popisuje rodnou vesnici cyklisty Hellera. *Pestré barvy a lehký větrík. A slunce.*²²⁵

Kromě uvedených příkladů elipsy je pro publicistický žánr typický druh výpustky, a sice případ novinových titulků začleněných do textu:

*„Mikoláš oporou národního mužstva.“*²²⁶

Osamostatnění částí výpovědi

Osamostatnění částí výpovědi slouží primárně ke zdůraznění vytčeného větového členu či větové části. Autor tohoto postupu využívá k zesílení významového účinku:

*A cyklističtí experti z Francie, Polska, Anglie, Německa a dalších deseti zemí v to ve skrytu duše doufají. **Že spadne, nedojede.***²²⁷

*Jede každé ráno do práce na kole dvacet kilometrů – dvacet z práce. **Na jaře. V létě. Na podzim. V zimě. Za deště. Bouřky. Za sněhových vánic.***²²⁸

---

²²¹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 118

²²² Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 121

²²³ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 126

²²⁴ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 154

²²⁵ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 147

²²⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 109

²²⁷ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 152

²²⁸ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 96

Tázací otázky

Krátké úvahové pasáže jsou často podporovány tázacími větami a řečnickými otázkami:

*Byl maratón správně naměřený?*²²⁹

*Kde stopy končí? Jaké to bude místo?*²³⁰

V povídce *Já jsem král, ty jsi král, každý má svůj marcipán* je část textu formovaná jako interview s hlavní postavou, přestože příběh jako klasický rozhovor na formě otázky – odpovědi postavený není.

Který byl tvůj nejhezčí zápas?

V Bratislavě proti Jugoslávii.

„Jardo, proč jsi tenkrát nedodělal trenérskou školu?“

*„Byl jsem líný, ale už tam znovu chodím.“*²³¹

V povídkách *Nejhorší je být brankářem* a *Baroni na kolech* zůstává díky závěrečné otázce konec otevřený a odpovídá tak teorii Leonie Marx, že závěr povídky nemusí nutně znamenat uzavření konfliktu. Autor nechává doznít účinek z předchozího vyprávění a nabízí čtenáři další podnět k zamyšlení:

*My měli Jardu Vejvodu rádi a já jsem tenkrát měl chuť k němu jít a dát mu pusu za tu nádhernou taktiku a za to, jak nás seřval. Ale to by bylo asi šíleně blbý. Nemyslíte?*²³²

5.2.2. Morfologické prostředky

Co se týče morfologických prostředků, které určitým způsobem zasahují do reportážních povídek Oty Pavla, nejmarkantnější je užívání časových forem, především potom typického beletristického tvaru tzv. historického přítomného.²³³ Zpřítomnění je logicky v největší míře užíváno v momentě, kdy začíná zápas, nebo ve vrcholných okamžicích závodů:

---

²²⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 62

²³⁰ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 113

²³¹ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 56

²³² Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 84

²³³ historický přítomný = tvar přítomného času využitý pro oživení a zrychlení dynamiky vyprávění

*Vzhlédl a spatřil oči staršího člověka, který se vyzná a už si umí poradit se světem. Oči se **nepohnou** a jeho ruka mu **zavírá** pěst.*²³⁴

*Jak to psali a vyprávěli? Hudec **vyletí** nad hrazdu a **snese se** loopingem.*²³⁵

Celý úsek vyprávěný v přítomném čase se někdy blíží komentovanému sportovnímu přenosu, jak jej známe z televizní či rozhlasové podoby, pouze je obohacen o vnitřní reflexi hrdiny. V povídce **Poslední zápas Františka Kloze** je v přítomném čase popsáno několik zápasů a životní osudy Františka Kloze, na které fotbalista vzpomíná při blouznění v horečkách:

*Upadl do horeček a znovu hrával své velké zápasy. **Hrají** doma v modrobílém dresu Kladna...**Má** značnou akceleraci, **proráží** obránce...Znovu **dostává** balón a **střílí**...**Hraje** znovu v Norsku, na Maltě, v Anglii.*²³⁶

Návraty do současnosti, kdy fotbalista v nemocnici bojuje se zraněním, používají formy minulého času, pouze závěr povídky tuto formu nevyužívá. Poslední okamžiky Klovova života jsou jako jeho poslední zápas popsány v přítomném čase jako předchozí fotbalová utkání, která v mysli znovu prožíval:

*Pak se mu uleví....Kolem jsou slavnostně oblečení kamarádi...Berou ho na ramena jak v dobách největší slávy...*²³⁷

Budoucího času se v textech užívá k vyjádření různé modálnosti výpovědi, v reportážních povídkách Oty Pavla má budoucí čas ale jiný příznak: autor jeho použitím vždy naznačuje výhled do budoucnosti – může si to dovolit, vypráví totiž příběhy, které se už uskutečnily a jako reportér tělem i duší se neubrání prozradit na sportovce i to, co se do povídky nevejde. Použití budoucího času v tomto případě podtrhává roli vševědouceho vypravěče a uvádí fakta z reportážní povídky do širších souvislostí. Ve výstupu na Eiger poukazuje na to, že *za několik hodin jim* (horolezcům – pozn. aut.) *už budou lidé v údolí nabízet bankovky za části výstroje*²³⁸, o Emilu Zátopkovi jakoby mimochodem - do závorky - napíše

²³⁴ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 126 - 127

²³⁵ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 36

²³⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 10 - 11

²³⁷ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 16 - 17

²³⁸ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 123

(ve finále skončí až desátý)²³⁹, v závěru portrétní povídky *Baroni na kolech* informuje o sourozencích Battagliových, že *už nikdy nebudou mistry světa*.²⁴⁰

V povídce *Jak Bohoušek Váňa oplatil hořký slzy Marušky Kettnerové* chce autor ve vsuvkové větě *Muž, kterému později královská Anglie nabídne občanství*²⁴¹ svému hrdinovi dodat určitou prestiž.

Kromě těchto náhledů do budoucnosti sportovců také kataforicky odkazuje přímo na to, jak se bude děj reportážní povídky odvíjet dál. Emil Zátopek v povídce *Jak to tenkrát běžel Zátopek v příštích minutách prožije celý těžký život maratonce*.²⁴² Tolek Piotrowski si *Na silnici k Vratislavi* uvědomuje, že *na stadion přijede bez slávy, poct...*²⁴³

Budoucí čas vyvolává ve čtenáři zdání, že je přímým účastníkem děje, který se odvíjí současně s četbou textu:

Zítřka se pokusí překonat československý rekord Huberta Riegra sto jedenáct metrů. Největší boj o něj svede s Matoušem.²⁴⁴

Ukazovací zájmena

Zakotvit určité situace v realitě nebo vyvolat v čtenáři dojem, že příběh je reprodukována skutečná událost, pomáhají ukazovací zájmena, kterých autor používá velmi často.

Na tu noc a na ten zápas nezapomenu. Ta noc začínala slavnostně.²⁴⁵

5.2.3. Lexikální prostředky

Jako výrazný stylový příznak a ozvláštňení se v textech objevují slova z vyšších vrstev jazyka (knižní), slova archaická i cizí (německá, latinská), odborné termíny i slangové výrazy.

---

²³⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 59

²⁴⁰ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 97

²⁴¹ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 25

²⁴² Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 67

²⁴³ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 67

²⁴⁴ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 140

²⁴⁵ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 124

Slang

V souvislosti se sportovní tematikou reportážních povídek se autor nemůže vyhnout ani typickému výrazivu určité zájmové skupiny – slangu (v tomto případě sportovnímu), který současně patří k jednomu z faktorů, jež zesilují autentický podklad jednotlivých povídek. V první řadě se jedná o jednotlivá slangová vyjádření z různých sportovních odvětví - *stoupák* (dlouhý kopec – cyklistika), *forsírovat* (útočit – kolektivní sporty), *skočky* (skokanské lyže – skok na lyžích), *trhák* (únik jezdce od pelotonu – cyklistika), *fischstil* (způsob překonání letecké fáze skoku – skok na lyžích), *híča* (špatné kolo – cyklistika), *čutálista* (fotbalista), *strčko-brčko* (malý přátelský zápas, lehké kopání – fotbal), *meruna* (míč).

Stejně tak autor používá řadu slangových spojení - *tam mě utrhli* (ve smyslu ujeli mu - cyklistika), *létat na laminátu* (druh bezmotorového letadla), *být v laufu* (v tempu, v ráži), *dát sedm kusů* (sedm gólů) atd.

*Ota Pavel vystupuje z větroně*⁰²⁵

Odborné názvosloví

Odborné názvosloví je využito v hojné míře především tam, kde autor komentuje průběh určitého závodu, či zápasu. Stejně jako slangové výrazy je vázáno na jednotlivá sportovní odvětví. Autor se většinou spokojí s používáním sportovní terminologie – např. *looping* (gymnastický prvek na hrazdě), *bivak* (způsob přenocování na skalní stěně), *plotna* (hladká část skalní stěny), *peloton*

⁰²⁵ zdroj obrázku: Lustig, Arnošt. *Okamžiky*. Zvole u Prahy: Nakladatelství Andrej Šťastný 2003.

(cyklistický termín pro závodní pole), *centr*, *centrforvard* (pozice hráče kolektivních sportů), *stoupačky* (horolezecká pomůcka na šplhání po laně).

Zároveň se ale, například v povídce *Jak to tenkrát běžel Zátopek* nebo *Kolik má kůň chlupů*, příležitostně věnuje krátkým exkurzům do teorie sportu a tyto odborné vsuvky jsou typickým reportážním postupem:

*Byl důležitý i pro běžce (odraz – pozn. aut.), u něhož se pohyb nohou skládá právě z odrazu a frekvence, to je z počtu kroků za určitý čas.*²⁴⁶

*...větřoň v takovém případě stoupá rychlostí dvacet metrů za vteřinu.*²⁴⁷

Obrazná vyjádření

Publicistický styl charakterizují jak ustálené a stereotypně se opakující konstrukce a obraty, po nichž publicisté v určitých situacích sahají téměř mechanicky,²⁴⁸ tak i snahy o obměňování jazykových prostředků. Především pro sportovní publicistiku jsou příznačná obrazná pojmenování, kdy se reportér snaží vyhledávat nevšední vyjádření a označení pro prvky sportovní reality. Taková přirovnání mají funkci sdělnou, ale také poutají čtenářovu pozornost a dodávají jazykovému projevu živosti a naléhavosti a jsou hlavním prostředkem stylové aktivizace.²⁴⁹ Téma, jakým je sport, jenž je vždy do určité míry mytizován, si o obrazná vyjádření přímo říká. Nahlédneme-li do denního tisku, už v pouhých novinových titulcích reportáží z nejrůznějších zápasů lze nalézt kupříkladu, co se metafor týče, přirovnání vsutku netradiční – *Potápeč sjel hlubinou dolů. Do tmy, ke smrti.*²⁵⁰ ... *Janne Ahonen - hvězda utkaná z polárních nocí.*²⁵¹

Zesílený příznak mají především nově utvořená přirovnání a pokud Jisl jako jeden z reportážních rysů uvádí apelaci na cit,²⁵² je potřeba předkládat fakta nejen v rozumové, čistě faktické rovině, ale zároveň je zaobalit do výrazů, jež podnítky emocionální představivost čtenáře. Obrazností se potom reportáž blíží dalším prozaickým útvarům a tedy i povídce. Nově utvářené metafory zároveň

²⁴⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 40

²⁴⁷ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1977, s.11

²⁴⁸ Čechová, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV 1997, s. 180

²⁴⁹ Čechová, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV 1997, s. 182

²⁵⁰ <http://idnes.cz>

²⁵¹ <http://deniksport.cz>

²⁵² Jisl, Vladislav. *Žurnalistika - Novinové druhy*. Praha: Novinář 1966, s. 97

slouží aktualizaci jazykových prostředků, opět jednomu z reportážních rysů. Obrazných vyjádření v reportážních povídkách najdeme celé množství, jedná se o **přirovnání** – *jako anděl strážnej, A bylo tu ticho jako na samotným hřbitově, odrazil se od země jako vystrašené zvíře*, **metaforu** – *jak ohromné majáky a nebetyčné kostely svítí do výšky mrakodrapy*, **nadsázku** – *Byl rozhodnut přespat i pod smrčkem*²⁵³, **alegorii** – *Doktoři mě z toho zhruba dostali, hráli na tom zvláštním bílém trávníku s mou rodinou a kopal tam také Jarda Borovička, řečený borovice, skvělý centrforvard pražské Dukly. Měl na ten zápas měkké semišové boty a v ruce držel tulipán.*²⁵⁴, **kontrast** – *Ze tmy a samoty země vyjížděl však do rozzářené a proteplené haly...*²⁵⁵, **apostrofu** – *Boj se nás, horo smrti!*²⁵⁶

Děj všech povídek oživuje nesčetné množství **personifikací**, v povídce *Žluté růže hora hlídá růže*, ve *Výstupu na Eiger severní stěna mlčí*, v *Poháru od Pánaboha je louka, na které kvetou fotbalové míče*, atd.

Slova z cizích jazyků:

Další z řady prvků, jež napomáhají autenticitě příběhů, je využití lexika cizích jazyků. V závislosti na prostředí, v němž se děj povídek odehrává, případně na národnosti hlavního hrdiny se vyskytují jednotlivá slovíčka: *Näkemiin!*, *Bel ami*, fráze: „*Are you Peters?*“ „*Yes. I am.*“, „*Vratara! My cha-tím vratara!*“, nebo celé věty: „*Die Bedingungen sind nicht ganz gut.*“²⁵⁷ V tomto případě slouží německá vsuvka také gradaci napětí, protože je pronesena v jazyce Rakušanů, a krátkou dobu před výstupem našich horolezců na Eiger se tam zřítíl Rakušan Mayr.

5.2.4. Humor

Na řadě míst ve sbírkách reportážních povídek se text Oty Pavla obohacuje o komické prvky, které jsou podmíněné buď jazykovým, nebo situačním humorem. Nejvíce patrné je toto naladění v *Synovi celerového krále*, ale i v prvních dvou sbírkách se komické vložky, a to především ty jazykové, uplatňují

²⁵³ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 56

²⁵⁴ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 44

²⁵⁵ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 107

²⁵⁶ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 84

²⁵⁷ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 115

jako vděčné oživení textu a zaktivování čtenářovy pozornosti. Již v kapitole naší práce věnující se povídce jsme zmínili autorovu autostylizaci do role lidového vypravěče, se kterým po výrazové stránce souvisí humor a komično²⁵⁸, jež se v reportážních povídkách objevují.

Co se týče humoru v námi zkoumaném díle Oty Pavla, je zde prezentován jak díky výrazové stránce - jedná se tedy o komiku jazykovou, tak díky stránce významové - tedy situační komice. Jazyková komika je vystavěna především na slovním základě citově zabarvených výrazů (ať kladně či záporně) – *čoudkupé, Fiňáků, kanon, glejt, brejličky, fusekle...*

Situační komika přichází na řadu většinou v okamžiku triumfu sportovce v závodě či zápase, tedy za okamžikem krize, kdy jsou upozaděny do té doby podstatné prvky napětí a nastává uvolnění. V povídce *Plná bedna šampaňského* po vyhraném zápase následuje scéna, jež dokresluje zoufalství poražených Rumunů:

*Coman nakopl míč mezi diváky a ten míč letěl přímo na hlavu prezidenta francouzského svazu házené Petita Montgobera...*²⁵⁹

V povídce *Omyl* tvoří obraz cyklisty, který vypil omylem zkažené vejce, srovnání k namáhavému výkonu, který v tu chvíli podává:

*...jednou jsem do sebe hodil pukavce, no to bylo něco strašného. A teď mi bylo tak, jako když jsem vypil to smradlavý vajíčko, a snad ještě o něco hůř.*²⁶⁰

Humoru v reportážních povídkách napomáhá také využití hovorového a nespisovného jazyka, především v „lidových“ spojeních:

*...že se do dneška divím, že z toho Kumpošta netrefil šlak.*²⁶¹

Někdy se autor s kritickým hodnotícím okem nevyhne ani slabé ironii:

*...za čas se na vše zapomnělo, protože lidí bylo na světě ze všeho nejvíc a po všech mrtvých se většinou něco dědilo.*²⁶²

---

²⁵⁸ KOMIČNO = v lit. díle vzniká nesouladem obsahových a formálních složek, je realizováno na pozadí konfrontace dvou jevů – jeden předkládá ideální obraz, s nímž srovnáváme komický jev a zjištěné nedostatky považujeme za komické (*Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel 1977, s. 177)

²⁵⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 133

²⁶⁰ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 26

²⁶¹ Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 13

²⁶² Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979, s. 61

5.2.5. Obecná čeština v reportážních povídkách

Alexandr Stich se v článku *K obecné češtině v současné krásné próze (Ota Pavel)*²⁶³ věnuje vstupu obecné češtiny do literární tvorby a zmiňuje, že se v moderní české próze objevuje v polovině padesátých let. Jako jednu z hlavních příčin vstupu obecné češtiny do tehdejší tvorby uvádí úsilí o subjektivizaci prózy. Zároveň ale upozorňuje, že využití obecné češtiny se ustálilo na modelu, kterého využívají i reportážní povídky Oty Pavla – totiž že základním útvarem umělecké prózy se nestala obecná čeština, ale zůstal jí spisovný jazyk, který obecná čeština pouze osobitým způsobem dotváří. I pro převážnou většinu reportážních povídek Oty Pavla je spisovná čeština základním jazykovým útvarem.

Na základě krátkého shrnutí v úvodu této podkapitoly se pokusíme vymezit funkci obecné češtiny v reportážních povídkách. Nespisovný jazyk napomáhá především autorově stylizaci do lidového vypravěče a vyjádření jeho emocionálních postojů k situacím, v nichž se hlavní postavy ocitají.

Velmi často (např. povídka *Hodinky s vodotryskem*) je nespisovný jazyk také užíván v případě, že je děj vyprávěn z perspektivy hlavního hrdiny a je tedy primárně vázán na pásmo postav. Vyprávění potom dostává ráz autentického záznamu povídání hrdiny:

*...jsem si schovával takovej obal na křídovém papíru od švýcarský čokolády, na kterým byly natištěný krásný bílý hory a pod nima se pásly na světle zelený travičce červený tlustý krávy se zvoncema na krku.*²⁶⁴

S tím souvisí i užívání nespisovného jazyka v přímé řeči. Když postavy hovoří, velmi často užívají obecné češtiny. To je patrné hlavně ve sbírce *Pohár od Pánaboha*, kde si větší míra beletrizace dialogy postav vynucuje:

*„Hodnej? U tebe je každej hodnej, a zvlášť doktoři. Kašlu mu na to, že je hodnej. Já potřebuju, aby mě místo těch svejch keců léčil.“ (Pohár od Pánaboha)*²⁶⁵

²⁶³ Stich, Alexandr. *K obecné češtině v současné krásné próze (Ota Pavel)*. Naše řeč: 1975. č. 4, s. 215- 223

²⁶⁴ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 90

²⁶⁵ Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978, s. 11

Své místo mají v reportážních povídkách i vulgarismy, které zesilují účinek situace, v níž je postava používá. Nejčastěji se k nim autor uchyluje ve chvílích největšího sportovního nasazení, kdy si hlavní hrdina „sahá na dno svých sil“ a snaží se z okamžité krize dostat:

Popad mě vztek a zařval jsem: „Vyseru se na to!“²⁶⁶

...má všeho udatenství až po krk; polohlasně mumlá: „Polibte mi prdel!“²⁶⁷

Na uvedených příkladech je patrné, že nespisovné prvky či vulgarismy v reportážních povídkách nemají funkci sociálního zařazení nebo určení hlavních postav, které jimi promlouvají, ale pomáhají dovytvářet neuvědomělý expresivní zájem autora na vyprávěných situacích.

V krátkém úhrnu můžeme konstatovat, že jazykové prostředky volené pro reportážní povídky jsou velmi konkrétní, slouží primárně přesnému a jasnému popisu situace, prostředí a postav, zároveň ale nejsou spoutány přesnou fakticitou a nabízejí dostatečný prostor estetickému prožitku z jejich četby.

---

²⁶⁶ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 133

²⁶⁷ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 71

6. Porovnání tří časopiseckých předloh reportážních povídek s knižní verzí

Pro srovnání časopiseckých předloh s pozdější knižní verzí reportážních povídek jsme si vybrali reprezentativní vzorek tří textů – *Sedm deka zlata*, *Lidé, na shledanou (Výstup na Eiger)*, *Když ti to nejede (Omyl)*. Naším záměrem při srovnávání jednotlivých textů bude vysledovat, zda a do jaké míry se liší úroveň povídkových či reportážních složek v případě knižní a časopisecké verze. Všechny tři povídky se logicky více či méně liší v procentu obměněných lexikálních jednotek – v úpravách textu musel autor samozřejmě sahat i po nových označeních. Lexikální rovinu tedy ponecháváme stranou a věnujeme se dalším podstatným rysům.

Již z prvního pohledu je patrný nejnápadnější rozdíl, a sice jiné názvy povídek. Pro přepracovávané texty Oty Pavla je typické, že jim často do sbírek vymýšlel nové názvy (např. *Já jsem král, ty jsi král, každý má svůj marcipán* původně vyšel pod názvem *Syn celerového krále, Zítřka začnou všední dny* původně jako *Jednoho dne, Prokletý cyklista* nejdřív jako *Nevzdávej to, Honzíku*, atd.). Není to ale závazným pravidlem, a také proto jsme začlenili do našeho rozboru reportážní povídku *Sedm deka zlata*, která si svůj původní název uchovala.

Rozdíly (ale i shodné prvky) mezi jednotlivými verzemi povídek jsou patrné už z jejich úvodů – *Výstup na Eiger* se svými počátečními odstavci, pokud nepočítáme lexikální rovinu, naprosto shoduje s knižní verzí, *Sedm deka zlata* už se od časopisecké předlohy odklání přidáváním krátkých souvětí i odstavců a v povídce *Omyl* jsou proti původnímu znění *Když ti to nejede* na začátek připsány dva zcela nové odstavce textu.

Předmětem našeho zkoumání byla také proměnlivost rozsahu reportážních povídek ve sbírce a v časopise, žádné markantní odlišnosti jsme ale nenalezli. V některých případech se sice objevují krátké odstavce o několika málo větách, které jsou v té či oné verzi vypuštěny, zároveň jsou do ní ale přidány jiné, takže rozsah obou verzí se tím vyrovnává. Pouze povídka *Sedma deka zlata* vykazuje delší rozsah v časopisecké verzi než v té knižní, protože závěr je koncipován

obširněji než v přepracované úpravě. V časopisecké verzi této povídky oproti té knižní také schází odstavec, jenž je pro začlenění povídky do celkového ladění sbírky důležitý. Obsahuje totiž téma, které se prolíná všemi sbírkami reportážních povídek – dřina a úsilí, které vede ke sportovnímu vrcholu. Naopak v knižní verzi jsou navíc upraveny pasáže týkající se politického systému a aktuální politické situace, které v časopise vyznívají mnohem útočněji, než v knize, kde jsou buď přepracovány, nebo úplně chybí (pravděpodobně z důvodů časového odcizení). Např.:

*Pak ho Pražané přetáhli do hlavního města a stal se podúředníkem.*²⁶⁸

*Pak ho Pražáci přetáhli do banky, ale nikdy nemohl být víc než skontistou, podúředníkem – bratře, vždyť nemáš obchodní akademii!*²⁶⁹

Obraz fašismu je v časopisecké verzi také silnější než v knižní podobě:

*V Berlíně neměl vyhrát jediný Čech.*²⁷⁰

*V Berlíně se mu zdálo, jako by snad někdo řekl, že nemá vyhrát Čech, snad proto, že tento národ se bude rušit.*²⁷¹

Obecně můžeme říci, že povídky přepracované pro potřeby sbírky podléhají větší beletrizaci. Nejnápadnější je tento postup v povídce **Omyl**. Zatímco v časopise **Kulturní tvorba** je celý děj formován jako rozhovor²⁷² autora s cyklistou Janem Veselým, který mu celý příběh vypráví, ve sbírce je Veselý stylizován do role personálního vypravěče a autorský subjekt Oty Pavla tam zcela chybí. Forma rozhovoru s reportérem je v časopise naznačována častým používáním kontaktních lexikálních jednotek, které se v knižní verzi nevyskytují, jako *viš, představ si, heled’*. Jednu ze závěrečných pasáží, kdy jsou vypočítávány sportovní úspěchy Jana Veselého, v časopise vytváří autor Ota Pavel jako doplňující informaci o cyklistovi, s nímž rozhovor dělá. V knižní verzi je opět informátorem personální vypravěč – mění se osoba: *několikrát úspěšně startoval na mistrovství světa*²⁷³ *X několikrát jsem úspěšně startoval na mistrovství světa*²⁷⁴.

---

²⁶⁸ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 34

²⁶⁹ *Sedm deka zlata*. Československý voják: 1962. č. 14, s. 22

²⁷⁰ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 34

²⁷¹ *Sedm deka zlata*. Československý voják: 1962. č. 14, s. 22

²⁷² nejedná se přitom o klasické interview, protože otázky v průběhu děje pokládány nejsou, přesto se díky lexikální a formální podobě (kurzivové vpisky autora) rozhovoru velmi blíží.

²⁷³ *Když ti to nejede*. Kulturní tvorba: 1965. č. 32, s. 7

Knižní verze povídky je potom celkem logicky chudší o doplňující informace a svědectví ostatních cyklistů, jak oni viděli Jana Veselého, protože chybí informovanost reportéra, která se projevila v časopisecké verzi. Tyto doplňující komentáře jsou v časopise vytištěny kurzívou:

*Nebyl jsem sám, kdo Veselého uznával. Byl v té řadě také dvojnásobný mistr světa a dvojnásobný vítěz Závodu míru Schur. V televizi, knihách, novinách, všude prohlašoval: Mnohému jsem se na silnici naučil od Veselého.*²⁷⁵

Vlastní reportérské zážitky utváří Ota Pavel v závěru knižní verze povídky jako subjektivní stanovisko vypravěče, kdy je do hlavní postavy promítnutý jeho postoj, který v časopisecké předloze umístil na konec a do uvozovek, jež označují veškeré jeho komentáře v časopisecké verzi:

*A také nad plzeňským stadionem nepadlo před lidmi jediné slovo omluvy...*²⁷⁶ X *A nestačí říci, že to byl omyl.*²⁷⁷

Povídka ***Sedm deka zlata*** je v časopise zakotvena v realitě citátem o olympijských hrách, který přibližuje prostředí, v němž se bude děj odehrávat, v knižní verzi tento citát opět chybí.

Výhodou časopisu, potažmo novin, je možnost přidávání obrazových příloh, které nadmíru přispívají k autenticitě reportážní povídky. Ve sbírkách nakladatelství Olympia obrazová příloha k dispozici není, musíme ovšem dodat, že první vydání ***Plná bedna šampaňského***²⁷⁸ ji obsahuje. Přesto spočívá výhoda časopisu v tom, že fotografie lze vkládat přímo k textu. Této přednosti plně využívá časopisecká verze ***Výstup na Eiger***, u které vyšla celostránková fotografie Eigeru se všemi v povídce popisovanými místy výstupu, jež vedou k jeho vrcholu, a současně s četbou textu může čtenář cestu horolezců sledovat na obrázku, což přispívá ke stupňování napětí. ***Výstup na Eiger*** se ze tří povídek nejvíce shoduje v obou svých verzích. Drobné lexikální úpravy jsou patrné i zde, neobjevujeme tu však žádné podstatné výpusťky, nejzásadnější je pouze rozdíl v závěru, kdy v knižní verzi končí povídka slovy: *Mačkají si jeden druhému do*

---

²⁷⁴ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 29

²⁷⁵ *Když ti to nejede*. Kulturní tvorba: 1965. č. 32, s. 7

²⁷⁶ tamtéž

²⁷⁷ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 31

²⁷⁸ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Naše vojsko 1967.

úst poslední zbytky kondenzovaného mléka z tuby a smějí se jak děti.²⁷⁹

V časopisecké předloze je autorem naznačeno ještě uspokojení horolezců nad svým výkonem: *Pak sestupují dolů a myslí na to, jak je dobré, že to spolu dokázali.*²⁸⁰

Pokud bychom měli shrnout celkové rozdíly mezi jednotlivými verzemi povídky, nejdůležitější atribut spatřujeme v úrovni přítomnosti autorského subjektu, který je v časopiseckých verzích silnější, výhodou časopiseckého vydání je možnost autora komentáře, který v povídce s personálním vypravěčem nelze uplatnit.

Obrázek Eigeru s vyznačenými místy výstupu⁰²⁶

²⁷⁹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 123

²⁸⁰ *Lidé, na shledanou*. Československý voják: 1962. č. 3 a 4

⁰²⁶ zdroj obrázku: Československý voják: 1962. č. 3

7. Pokus o celkovou charakteristiku reportážní povídky v podobě vytvoření slovníkového hesla

Reportážní povídka

- (1) krátký hybridní útvar slučující prvky literárních žánrů povídky a reportáže se specifickým stylem a jazykovým vyjádřením
- (2) základní sportovní tematika se vymyká klasické sportovní publicistické reportáži a přebírá beletristické povídkové rysy:
  - a) jednoduchá dějová linie založená na technice výřezu z reality je doplněná o retrospektivní návraty do minulosti hlavního hrdiny s exponovaným okamžikem krize (momentem zvratu);
  - b) práce s časovou dynamikou je zajištěna redukcí popisných pasáží, příp. zkratkovitostí vyjádření;
  - c) typický je silně exponovaný vypravěč – nejčastěji reflektor – a autorská stylizace do lidového vypravěče, s níž souvisí výběr jazykových prostředků (nespisovná čeština);
  - d) hlavní postava je vykreslena v elementárních obrysech, charakterizována na základě situací, v nichž se ocitá, typická je častá idealizace.
- (3) tematickým základem je fakt, který je rozvíjen specifickými reportážními postupy:
  - a) prací s detailem;
  - b) celkovou kompozicí reportážní povídky odpovídající požadavku napětí vystavěné na schématu expozice – rozvíjení děje – závěr;
  - c) portrétními vsuvkami.
- (4) pro jazykovou základnu jsou typická jednoduchá souvětí, krátkost vyjádření s těžištěm kladeným na obsah vyjádření, nikoliv na formu.
- (5) patrná je zvýšená frekvence slangových výrazů a odborných sportovních termínů.

8. Závěr

„Hokejista Franta Tikal pronesl jednou památný výrok, že z pražského letiště a nádraží by měly vést kanály pro sportovce, kteří v cizině nic nevyhrajou.“²⁸¹

Do závěru naší práce jsme vybrali sice nepříliš optimistický, ale podle našeho názoru velice pravdivý citát z reportážní povídky Oty Pavla **Omyl**, který navíc vystihuje výrazný rys autorovy tvorby – velké přiblížení se „lidovému“ čtenáři nejen oslavou silných hrdinů a zářivých hvězd sportovního nebe, nýbrž hlubokým pochopením pro lidské slabosti, jež potvrzují odvěké heslo sportu, že není důležité vyhrát, ale zúčastnit se.

V předchozím textu jsme se pokusili poukázat na tu část díla Oty Pavla, které podle našeho názoru nemá v české literatuře porovnatelný ekvivalent a je tudíž svým způsobem výjimečné. Formu reportážní povídky zpracoval Ota Pavel tak brilantně díky svému nadšení sportovního reportéra a osobitému přístupu k výrazové stránce díla, která tvoří charakteristický styl i v jeho pozdějších sbírkách povídek.

Navzdory nevelkému rozsahu tvorby Oty Pavla se tento autor zařadil po bok takových spisovatelských veličin, jako byl Bohumil Hrabal. A stejně jako heroické výkony Pavlových hrdinů strhávaly tisíce nadšených diváků, můžeme bez nadsázky říci, že velká pravdivost reportážních povídek, mistrné vypravěčství a lidskost strhává mnoho čtenářů k jejich četbě i dnes...

---

²⁸¹ Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977, s. 28

Seznam použité literatury

- Bakalář, Robert. Cihlář, Jaroslav. Černý, Jiří. *Zlatá kniha cyklistiky*. Praha: Olympia 1984.
- Borská, Ilona. *Trůn, na kterém se stojí*. Praha: MF 1975.
- Branald, Adolf. *Ofsajd a jiné sportovní povídky*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství 1956.
- Brůna, Otakar. *Potkat Otu Pavla*. Třebíč: Akcent 2000.
- Čapek, Karel. *Jak se co dělá* Praha: Československý spisovatel 1973.
- Čechová, Marie. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV 1997.
- Červenka, Jan. *Žádostivi holomajzny, čili dělat kopat jen tak*. Zlatý Máj: 1969.
- Červenka, Miroslav. *Významová výstavba literárního díla*. Praha: Karolinum 1992
- Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Lidové noviny 1998.
- Československý voják*: 1962/č. 14.
- Československý voják*: 1962/č. 3 a 4.
- Grygar, Mojmir. *Umění reportáže*. Praha: Československý spisovatel 1961.
- Hrabák, Josef. *František Kožík*. Praha: ČS 1984.
- Jisl, Vladislav. *Žurnalistika - Novinové druhy*. Praha: Novinář 1966.
- Knörrich, Otto. *Formen der Literatur*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag 1991.
- Kratochvíl, Miloš. *V postavení mimo hru*. Tvorba (příloha KMEN): 1983/č.8, s. 4
- Kulturní tvorba*: 1965/ č. 32
- Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce, osobnosti, základní pojmy*. Brno: Host 2006.
- Lustig, Arnošt. *Okamžiky*. Zvole u Prahy: Nakladatelství Andrej Šťastný 2003.
- Mocná, Dagmar; Peterka, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl: Paseka 2004.

- Pacina, Václav. *Sport v království českém*. Praha: MF 1986.
- Pavel, Ota. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia 1977.
- Pavel, Ota. *Pohár od Pánaboha*. Praha: Olympia 1978.
- Pavel, Ota. *Syn celerového krále*. Praha: Olympia 1979.
- Pavel, Ota. *Z korespondence*. Praha: Primus 1990.
- Pavel, Ota. *Spisovatelé, do toho!*. Československý voják: 1958/ č.25, s. 19
- Perútka, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu*. Bratislava: Obzor a Šport 1982.
- Peterka, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Praha: PF UK 2001.
- Peterová, Zuzana. *Spanilé jízdy, aneb Náš bratr Ota Pavel*. Kladno: Nezávislý novinář 2000.
- Pilař, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. Ostrava: Sfinga 1994.
- Pytlík, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel 1987.
- Reitmayer, Ladislav. *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Praha: SPN 1978
- Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel 1977
- Stich, Alexandr. *K obecné češtině v současné krásné próze (Ota Pavel)*. Naše řeč: 1975/ č. 4, s. 215-223
- Svozil, Bohumil. *Krajiny života a tvorby Oty Pavla*. Praha: Akropolis 2003.
- Svozil, Bohumil. *Próza obrazná i věcná*. Praha: Ústav pro českou literaturu 1995.
- Štorkán, Karel. *O reportáži prakticky i teoreticky*. Praha: Novinář 1985.
- Uhlířová, Marie. *Sportovní tematika v díle Oty Pavla*. Česká literatura: 1981/č.2, s. 135-146
- Vlk, Gustav. Gut, Karel. *Zlatá kniha hokeje*. Praha: Olympia 1978.